

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

688199

EMILIAN POPESCU

DURERE ȘI URĂ!

— ROMAN —

CU O PREFAȚĂ DE
EMIL NICOLAU

BCU Cluj-Napoca
RBCFG201602948

3 Lei

GALAȚI
Tipografia „Dunărea"
— 1918 —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

189783

Toate drepturile sunt rezervate autorului și fie-care exemplar va purta semnătura :

859-31 (Popescu, Emilian)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PREFAȚA

La volumul unui autor de 17 ani

Tinere scriitor,

Imi ceri o prefață pentru volumul tău, la vârsta când mai toți cei de seama ta nu și-au contenit încă sburdălnicia în jocuri copilărești.

Și ai venit spre mine—mânat mi-ai spus de dascălii tăi—ca spre un scriitor mai vrâstnic, și, cu sfială și-o emoțiune ce nu o puteai ascunde, mi-ai întins primul tău manuscris, ca să mă rostesc dacă e vrednic să vadă lumina tiparului.

In clipa aceea mi s'a părut că revedeam prima mea tinerețe îndepărtată, atunci când marii noștri actori acum dispăruți, Grigore Manolescu și Aristizza Romanescu, tot aci la Galați, orașul meu natal, la hotel «Concordia» chemau pe cei iubitori de litere, printre cari și pe neuitatul colonel Merișescu, autor dramatic și pe atunci prefect de Covurlui, ca să fie față la cetirea primei mele lucrări dramatice «Crima Socială» scrisă de mine tocmai la aceeași vârstă pe care o ai tu acum, tinere autor.

Nu-ți poți închipui ce emoțiune am simțit, la rândul meu, de sarcina grea pe care mi-o dădeai.

Ai venit spre mine cu încrederea și speranța ce sunt sădite în sufletele tinere la această vârstă, ca să mă faci pe mine judecătorul primei tale opere, adică al celei dintâi verigi ce-a fost călită la focul intelectului tău și de cari se vor lega ca mâine celelalte ce vor țâșni din talentul tău, ca să-și desăvârșească opera ce-o prepari.

Ai venit spre mine și mi-ai întins prima floricică culeasă de tine din ogorul inspirațiilor tale, smulsă cu nerăbdarea înfierbântată a vârstei tale de 17 ani, ca să-i sorb parfumul și să mă rostesc de frumusețea ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Înțelegi emoțiunea de care am fost cuprins în fața îndoitei alternative: Să smulg această floricică plăpândă încă, întinzând asupra ei o judecată brutală, sau s'o fac să ofilească sub povara laudei exagerate?

O! nu-ți poți da seama cu ce prevedere de frate mai mare am răsfoit fiecare pagină din volumul tău și ce fericit eram când găseam într'însele licăriri de talent, făgăduinți că vei putea aduce la îndeplinire lanțul verigilor despre care-ți vorbiam mai sus.

Și, cetindu-ți întreaga lucrare, am găsit într'însa maturitate de gândire, imagini fericite, sentimente frumoase, ba chiar unele înălțătoare, și mai ales făgăduința că-ți vei cinsti ca mâine numele cu alte opere și mai viguroase, la vârsta când maturitatea îți va așterne hotărâtor geniul de scriitor.

Așa dar, vezi că îndrumarea ți s'a dat de către Cel de Sus: ea e talentul cu care ai fost hărăzit din prisos.

Stăpân pe această primă virtute a scriitorului, poți păși de acum înainte cu încredere pe calea aridă a literilor. Dar, munca de scriitor nu poate fi în de ajuns încununată de succes, ori cât de bogată e făgăduința de roade bune, atunci când e lăsată pradă pornirei lenei și-a unor patimi ce întinează strălucirea talentului.

De aceea îți dau sfatul, să te așezi zilnic la masa ta de lucru și să te adăpi din lumina premergătorilor tăi, adâncindu-ți înțelepciunea în comorile lor de gândire, având însă grija să-ți păstrezi originalitatea.

Ț'o repet: ai talent, tinere. Cultivă'l și vei doborâ piedicile ce-ți vor sta în cale. Căci să nu crezi ca vei întâlni în cale-ți numai prețuitori de frumusețe, nepărtinitori și sinceri; te vei izbi adesea și de cruda nedreptate.

Pentru astă-zi, îți așterni numele pe coperta prinului tău volum, la vârsta de 17 ani, iată un lucru de care poți fi mândru. Fii sigur că, deocamdată vei ridica în jurul numelui tău, numai vorbe de laudă și simpatie. Pentru mai departe, ți se va cere pregătirea ce-ți vei da-o singur prin muncă, răbdare și voință

Ți le doresc din toată inima.

EMIL NICOLAU
AUTOR DRAMATIC

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DURERE ȘI URĂ!

I

Era atâta bunătate răspândită în aer! Clopotele sunau duios chemând pe credincioși la biserică, trezindu-ți acel colț tăinuit al inimei, unde se ascunde și unde renaște, cu atâta putere, respectul față de-o credință către ceva a tot stăpânitor și față de care simțim cu un fel de durere în suflet, neputința minței noastre omenești.

Era a treia zi de Paști și în biserica luminată, poporul în genunchi asculta cu evlavie, slujba Sfintei Învieri. O liniște sfântă domnea în sufletele acestea simple, atât de chinuite de griji și necazuri. Se simțeau cu toții uniți, plini de-o iubire frățească, în umbra tainică a bisericei, în locul acela al bunătății. Iar muzica răsuna atât de frumos! Sufletele lor necăjite se înălțau spre ceruri, pluteau senin în vraja cântecului melodios, ce îi răpia din lume, zicându-le cu tărie: «Bucurați-vă, c'a înviat Domnul!».

Afară în curtea bisericei, umbrită de salcâmi înalți, câțiva copii zgomotoși se joacă nepăsători, alergând încoace și încolo, țipând fără grijă.

«Blestemaților! strigă o femee la dânșii. Și plecându-se de mijloc, luă un băț de salcâm, plin de spini. Copiii se opriră râzători, plini de farmecul jocului și privind provocător la musafira neașteptată ce-i oprea din fuga lor fericită, se așezară obosiți pe petrele colțuroase, ce se aflau pe lângă peretele bisericei.

Aproape întreg satul era adunat în casa aceasta a Domnului. Sărac sau bogat, toți ședeau înghesuiți unul lângă altul, primind binecuvântarea preotului, înveșmântat cu haine strălu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

citoare, din ușa altarului. Pe fruntea lui se întrezărea o lumină ca de sfânt, în toată ființa lui era ceva neobișnuit de măreț și stăpânitor: o putere lucea deasupra lui, deasupra omului acesta, ce întrupa pe Dumnezeu. Părea că este un înger puternic, ce dă viață și binecuvântare celor ce-l ascultă.

O rază de soare pătrundea pe fereastra altarului și în dâra de lumină lăsată de rază, se jucau atâtea părți mici de viață, ce se amestecau unele într'altele, plutind în lumina albă. Utrenia era pe sfârșite. Și când preotul, cu glas înalt și puternic, dădu binecuvântarea de Leturghie, clopotele începură din nou să sune cântecul lor obișnuit, trimițând până departe pe cine știe ce câmpuri înverzite, valurile sunetelor lor pline de melancolie. Cine știe câte suflete necăjite, auzind loviturile rari și ritmate ale clopotului, nu se opreau din drumul lor plin de spini, își întorceau fața către Soare-Răsare și cu căciula în mână, plecându-și capetele lor albite de urcușul greu al vieței, își făceau o cruce mare plină de avântul credinței, în timp ce buzele lor uscate se mișcau în murmurul unei rugi ferbinți. Câte suflete, auzind loviturile de clopot, nu plângeau poate tainic în inimele lor. Lumea, din ce în ce mai multă, se înghesuia tot mai mult, în locașul cam strâmt al Domnului. Un aer înăbușitor se răspândise și fumul de lumânări îneca răsuflarea oamenilor.

Mitică, nepotul părintelui, sta în altar pe un scaun, așteptând cu nerăbdare să cânte axionul învierii, pe cari îl învățase din auzite. Gloria vocei lui îl făcea fericit, zâmbitor și plin de veselie. Mai cântase în Vinerea Patimilor. Își aducea aminte și fiori de mulțumire sufletească îi treceau prin corp. Vedea cum ochii unui sat întreg îl priveau cu admirație; cânta, iar mintea îi era atîntită la șoaptele celor ce îl înconjurau. Era fericit!

«Să-ți trăiască nepotul, părinte, că-mi pare că o să mor și n'am să mai aud o asemenea privighetoare. De când sunt n'am auzit așa ceva! Să-ți trăiască!».

Iar Mitică părea un zeu, ce zboară pe deasupra acestor capete a mulțimei admiratoare, pe care o stăpânea cu vocea lui frumoasă și pe care o ridica în slavă. Când a cântat pentru prima oară «Ingerul a strigat», poporul ce îl ascultase în genunchi se ridică și ca un singur glas se auzi din piepturile atâtor oameni:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Să trăești copile!». Iar o femee ridicând glasul zisese:

«Fericită e mama care-l crește și părintele ce-l are!».

Copilul visa adâncit în gândurile acestea, ce făcea să-i tremure carnea de fiorii gloriei și fericirei. Când deodată un glas îl trezi:

«Hai Mitică! zise preotul cu blândețe privind copilul ce zâmbea. «Ce stai așa cufundat în gânduri? Du-te, că a venit rândul axionului!» Fără să zică nimic, ușor ca o privighetoare, Mitică își făcu loc spre strană, printre mulțimea înghesuită, care se dete la o parte, fericită că-l mai poate asculta odată. Ochii tuturor, plini de dragoste, se îndreptau către copilul acesta blând și bun, care-i lua cu dânsul în vrăjile cerești, îi ducea fermecați prin lumi de aur, părăsind, dacă nu pentru totdeauna, cel puțin pentru câte-va clipe, durerile și zbuciumările vieții aceștia. Toată lumea era în genunchi. Mitică cânta și cântecul lui răsfoia cartea sufletelor aceste simple, dar legate de natură, de codru și stele. Fiori cerești de iubire, de veselie și de plăcere străbăteau lumea aceasta umilită, ce sta în genunchi. Pe multe fețe de bătrâne se scurgea încet, încet la vale, câte-o lacrimă de argint, pe fețele lor sbârcite de mersul vremei.

Și lumea aceasta toată, înegrită de fum, părea din bazme, din sferile înalte ale cerului, căci era perdută din lumea asta a durerii, în vraja cântecului micului zeu. Când sfârși, o clipă totul stătu nemișcat; apoi ochii acestor oameni necăjiți se întoarseră par'că rugători către privighetoarea lor. Mai cântă, părea că zic ei stăruitor, mai cântă și recunoștința noastră în veci te va urmări. Dar preotul începu slujba mai departe și Mitică, urmărit de șoaptele gloriei sublime ce avusese cu sufletul acestor oameni, intră în altar. Preotul surâse și oprindu-se în mijlocul ecteniei, îl sărută pe ochii nevinovați, atât de frumoși și cari nu văzuse încă mizeriile vieții. El poate nu înțelegea sufletul acestor oameni! El nu știa că durerea sufletelor lor se stinge în melodia și trilurile cântecului său. Înțelegea că-i fericit și că sufletul lui stăpânea sufletele celor mulți din sat.

Intr'un colț al bisericei un om plângea! Ascultase cântecul acestui copil și trăise câteva clipe în sufletul nevinovat și fără grijă al copilului. Și acum îi venea să plângă, boabe mari de lacrimi luceau în ochii lui. Simțea că n'are să mai audă glasul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ăsta fericit și n'are să se mai scalde în văpaia farmecului lui. El îl făcusé să-și uite necazurile și grijile! Sufletul acesta micuț îl purtase pr'n ceruri, prin feerii din bazme, îl făcuse fericit. Și acum toată durerea ce-o avusese mai înainte, din nou apăsa mai groasnic sufletul lui chinuit. Un sentiment de frică, o presimțire neagră se zbătea în el, îl făcea să se cutremure și ca să-și mai ridice greutatea ce apăsa deasupra peptului lui amărât, începu să plângă cu lacrimi ferbinți, cum plângi la căpătâiul celor iubiți si care se sting cu ultima suflare.

Deodată, cum sta așa în genunchi, plecat cu capul în jos, simți pironiți asupra lui doi ochi întunecoși, plini de-o ură sălbatică și furioasă. Fără să vrea își întoarse ochii către cel ce îl privea. Lacrimile i se stinse pe obraz și văzu prin negura de fum pe dușmanul său de moarte, pe acela cu care o seară mai înainte se certase și care se numea Gheorghe.

Ochii lor se întâlniră, privirile lor scăpărară!

O viață întreagă de când privea cu nepăsare, la dușmanul acesta crunt, care voise de atâtea ori să-i omoare. Iar acum, în privirea aceasta a lui, se zbătea o frică nespusă, pe care vrăsmașul se vede o simțise, căci plin de o bucurie sălbatică râinjind din strana lui, privea fața îndurerată și par'că îngrozită a omului acesta din colțul plin de umbre al Bi ericei Bietul Constantin, căcia asa se numea acest om din colțul plin de umbre al Bisericii; fără să-și mai poată stăpâni sentimentile ce-l doborau, aruncă o privire plină de rugă spre sfinții altarului. Și ghemuindu-și mai mult capul la pământ, începu a plânge din nou sufletul lui plin de durere. Se simțea slab, grozav de slab și o presimțire dureroasă îl făcea să se roage din inimă lui Dumnezeu și să plângă cu pocăință înaintea lui.

De când se certase cu Gheorghe trăia într'un fel de groază neobișnuită, o frică blestemată se încuibase în pieptul lui. Nu-și putea explica de ce! Știa că-i este dușman, că voise de atâtea ori să-l lovească, însă nici odată până acum nu simțise că ar tremura în fața lui. Din contra, de atâtea ori Gheorghe îi căzuse în genunchi cerându-i ertare! Iar acum bănuiala lui se adeverise. Tremurase înaintea acestui blestemat calău, îi era frică de dânsul o simțea atât de bine. Iar Gheorghe stăpân peste el sfâșia cu ochii lui sălbatici și duși în fundul capului, inima bietului Constantin ce amuțit de durere și frică, plângea cu fața la pământ. Incercă încă odată să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

privească la Gheorghe. Îl văzu rânjind și fiorii morții îi trecură prin tot corpul! O groază neînțeleasă îi înghețа sângele, privind la omul acela blestemat. Și asta mai ales de când se certașe cu el din cauza scroafeii Adesea acasă, tremurând de frică i se părea că se vede cu capul pe tăetor iar Gheorghel... Gheorghe, cu toporul vroia să i-l taie!... Și acum, în biserică, la privirea celor doi ochi întunecoși, simțise aceiaș groază, aceiaș frică de moarte ca și în momentul când i se părea că este pe tăetor.

Slujba era pe sfârșite. Preotul din ușa altarului, dădea ultimile binecuvântări de eșire. Un sgomot ușor începu să plutească în aer. Și lumea înghesuindu-se se îndrepta murmurând, în valuri spre preot, ca să se miruiască și să ia anafură. Femeile care adusese la biserică cozonaci și ouă roșii descărcau farfuriile: o parte lăsând pentru biserică, iar cu alta cinstind pe cunoscuții ce erau prin prejur.

Zgomotul ușor de vorbe și murmurul de glume răsună încă un timp sub bolta bisericei. Dar, încetul cu încetul, liniștea își întinse din nou aripile în încăperea aceasta a Domnului. Cărduri, cărduri, lumea părăsea curtea bisericei, râzând voios și vorbind de noutățile zilei.

„Ați auzit fă! de pățania lui Constantin? întrebă o fată zglobie dintr'un grup de tinere fete. Și lăsând glasul, începu să povestească pățania cu amănunte emoționante, pe cari se mira și dânsa cum le potrivea așa de bine.

Un vânt ușor clătina vârfurile înalte ale salcâmilor din ograda bisericei.

Preotul obosise; mai avea câțiva oameni de miruit și scăpa.

„Ce mai faci, Constantine? strigă el cu mirare recunoscând pe Constantin în omul cu fața îndurerată ce voia să-i sărute mâna. „Ce mai zici? Ți-a venit scroafa?...

„Mi-o venit părinte! răspunse Constantin cu vocea răgușită. Voi să mai zică ceva, dar întorcându-și fața văzu cu groază ochii crunți și sângeroși ai lui Gheorghe pironiți asupra lui. Deodată fața i se schimonosi într'o durere grozavă și capul i se plecă ca și când cuțitul l-ar fi lovit adânc. Se sili să-și țină cumpătul și mai mult târâindu-se ca o fiară eși din biserică: i se părea că-l urmăresc ochii ceia grozavi și plini de sânge ai lui Gheorghe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Bietul Constantin! exlamă cu milă părintele. Iar Gheorghe cu rânjetul lui de fiară spurcată, şopti tainic:

«*Apoi o nebunit, părinte!... E nebun, sărmanu!!* ...

II

Soarele se ridicase pe cer şi razele lui încălzeau tot mai tare pământul acoperit cu un strat gros de praf. Căsuţele satului, văruite de Paşti, priveau surâzător la Soare, răsfăţându-se în razele lui strălucitoare. Pe şosea, din când în când, câte o femee se îndrepta grăbit spre biserică.

Mama Catrina mântuise şi ea treaba şi aştepta nerăbdătoare să bată clopotele de Leturghie, pentru a se duce să se închine lui Dumnezeu. Era a treia *zi* de Paşti şi cu sărbătoarea aceasta se sfârşea şederea liniştită, care aproape o plictisia şi începea din nou munca câmpului grea şi obositoare. Voia să se roage lui Dumnezeu să-i ajute, să muncească cu spor şi din vânzarea grâului şi porumbului, nădăjduia să scoată câteva mii de lei, cu care să mărite pe Ileana. Câte planuri nu se zbătea în mintea Catrinei neobişnuită cu gândiri încurcate! Speranţa o înăbuşia, o făcea să tresară de bucurie, apoi deodată căzând din înălţimile, unde bucuria speranţei o ridicase, îşi făcea cu grabă o cruce, murmurând nesfârşit şi nespus de rugător:

«Doamne ajută-ne şi fereşte-ne de rău!».

Nu ştia de ce, dar când se lăsa în gândurile viitorului, ceva o făcea să se gândească mai mult la rău şi de se întâmpla o clipă să trăiască în împlinirea speranţelor, apoi imediat ce-şi revenea i se-părea c'a făcut o greşeală grozavă şi din nou toată fiinţa ei se contopea într'o rugăciune tainică.

Clopotele începură să vibreze sonor, anunţând începutul Sfintei Leturghii. Mama Catrina se sculă repede, scuturându-se de puterea gândurilor avute şi punându şi o rochie uşoară de stambă vărgată în roz şi un bariz negru în cap, eşi în uşa casei. Soarele strălucia jucându-şi razele strălucitoare pe ferestrile casei.

«Ileana! strigă ea punându-şi mâna drept streaşină la ochi şi privind prin curte».

«Ce-i mamă? răsună un glas duios şi par'că răsărit din umbrele melancoliei»,

O fată nespus de frumoasă apăru în uşa grădiniţei. Părea un înger de pace cum sta dreaptă, cu mijlocul ei subţire şi plin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de un farmec neobișnuit, cu ochii ei negri și surâzători, ce străluciau sub sprâncenile groase, negre și arcuite. Trăsăturile ei fine, fața albă și buzele roșii, ce păreau că răspândesc în jurul lor viață și sănătate, o făceau să strălucească de frumusețe, întocmai ca și o zână din puterile poveștilor. Când o văzu atât de frumoasă, mama stătu o clipă nemișcată uitându-se la ea! Toată dragostea sufletului ei se odihnea în această privire de admirație mută, față de singurul ei odor din lume, singura fericire a vieții sale. I se părea că această ființă, ce părea o stea căzută din cer, nu este fiica ei, pe care o crescuse și-o îngrijise cu dragostea cea mai nețărmurită. Dar așa era! Zâna aceia a frumuseții, care o privia cu iubire din poarta grădiniței, era fiica ei și aștepta răspunsul.

Privind-o aproape își uitase ce avea să-i spue!

«Ileano dragă! zise ea după câteva clipe de tăcere. Eu mă duc. Tu vezi să nu vie cineva prin curte și mai bagă de seamă la păsările astea.

Un cârd de rațe măcăind într'un fel de orchestră neplăcută și asurzitoare, se scălda fericit într'o băltoagă din fundul curții. O mulțime de pui de toate vârstele ciupiau liniștiți tot ce întâlneau de mâncare, răcâind neîncetat pământul cu piciorușele lor mici și galbene.

«Uite și cheia dela casă! mai adăugă mama agățând de craca unui prun înflorit, o chee ruginită. Apoi zicînd la bună vedere plecă grăbită și mândră că fiica ceia a frumuseții era și fiica ei.

O putere, puterea gândurilor și speranțelor ei, o împingea înainte să se roage cu umilință Celui atotputernic. In urma ei un oftat de ușurare eși din pieptul tinerii fete, ce stând încă în pragul porții, urmărea cu privirea ochilor ei negri, pe mama sa ce par'că întinerită mergea cu pași repezi și siguri, spre biserica ascunsă în frunzișul salcâmilor. S'ar fi părut că o grijă mare se lua depe peptul ei tânăr, odată cu plecarea mamei sale. Inchise poarta și dispăru ușoară și plină de farmec, printre copacii deși și înfloriți ai grădinei bătrâne.

Intr'un colț al curții doi cocoși se certau. Era atâta mândrie și încredere în privirile agere ale acestor îndîrjiți luptători! D.n curtea vecină venea ascuțit și s. părât r, guițatul prelung al unui porc. Intr'un tîrziu totul se liniști, nimic nu se mai auzea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și o tăcere solemnă începu să domnească în locul acesta plin de grădini cu pomi roditori. Soarele ardea din ce în ce mai tare și o adiere de vânt mișca frunzele copacilor înfloriți, producând un murmur ușor de valuri.

Era cu neputință ca o clipă oricât de ocupat ai fi fost să nu te oprești și să admiri frumusețea naturei din locurile acestea. Copacii toți acoperiți cu flori erau albi ca de zăpadă și zumzetul blând al albinelor îți umplea sufletul de doruri și vise greu de împlinit. Și murmurul de frunze și zumzetul duios de albine se amestecau fermecător cu valurile liniștei ce te înconjurau, te cucereau și ca adormit în gânduri și doruri, te duceau departe în lumea viselor.

Ileana în fundul grădinei, așezată pe o bancă la umbra unui dud mare și gros se zbătea neliniștită. Fața ei, când se întuneca ca umbrită par'că de nouri de grijă, când se lumina ca zâmbetul Maicei-Fecioare, ce strânge cu căldură și dragoste la sân pe dulcele ei Isus. Ceva o nelinistea, o durere par'că umbria fruntea ei boltită atât de frumos, o durere care o facea să nu simtă, farmecul acestei minunate zile de primăvară și să nu audă murmurul de frunze și zumzetul cald de albine, ce venea ca o melodie de departe murmurată de îngeri.

Deodată tresări. Ochii i se îndreptară cercetători și foarte atenți, către o portiță mică ce da în curtea vecină. Inima i se bătea cu putere, dar dânsa nu o înșelase. Iubitul ei, Marin al bietului Constantin cum zisese preotul, venea cu pași hotărâți și liniștiți spre dânsa. Cu mișcări agere ca de pisică, Ileana se sculă ca fulgerul de pe bancă și se asvârli la peptul celui pe care îl iubea cu atâta putere.

«Scumpul meu Marin! strigă dânsa îmbrățișându-l.

Inalt, cu spatele lat și puternic, el strânse cu iubire la pept, corpul acela gingaș ce părea că se rupe în brațele lui de fer. Cu fața puțin arsă de soare, el era chipul desăvârșit al flăcăului român. Iar sprincenile lui negre umbreau niște ochi mari și plini de-o bunătate cerească.

«Cât ești de frumoasă! șopti el privind fața tânără a fetei, albă ca spuma laptelui și pe care străluceau cu un farmec nespus: ochii negri. Și atrăgând'o cu o mișcare lină spre el, sărută cu o iubire nețărmurită ochii ce îi erau atât de scumpi.

O privighetoare începuse să doinească, împletind par'că cântecul lor de iubire! Ei se așezase pe bancă unul lângă altul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

privindu-se fericiți, în tăcere, lăsând ochilor sarcina să-și mărturisească iubirea.

«Scumpul meu Marin! zise după câtva timp Ileana și privirea ei se mișcă, privind pe gânduri lucrurile de prinprejur. «Când am să ajung să fiu fericită avându-te totdeauna lângă mine? Când iubirea mea va fi nestânjenită de nimeni și când îți voi putea spune pe față, cuvintele atât de sfinte pentru mine:

«Te iubesc!».

Luase o creangă uscată de jos și mîinile ei nervoase o rupeau cu iuțeală, prefăcând'o în mici bucățele. Privirea ochilor ei negri era înfiptă în pământ. Părea că ceva o stăpânește, ceva care o face să tremure și să se chinuiască.

...«Fericirea! reluă ea cu glas perdut... fericirea! Oare voi fi eu vreodată părtașă unei fericiri întregi? Dar omul acela..... *Gheorghe*!....

Fără să-și dea seama rostise cuvântul acesta.

«Marin oare îl auzise? se întrebă ea cu repeziciune. Dar simți ochii iubitului privind'o stăruitor și mîinile lui strângeau tare, grozav de tare, mâna ei micuță. Voi să-l privească, dar nu se mai putu stăpâni. Incepu să plângă în hohote!

Marin tresărise auzind de pe buzele iubitei sale, numele aceluia ce era dușmanul de moarte al tatălui său. Când o văzu plîngând, inima i se strânse de-o prevestire amară și strângând-o la peptul lui, o ruga să nu mai plângă.

«Pentru Dumnezeu! zise el văzând-o mai liniștită Nu te înțeleg de loc; vorbeai de fericire și lângă cuvântul acesta fericire, ai adăugat numele lui Gheorghe. Și ai plâns! Iubirea mea îmi spune că Gheorghe ăsta, vrășmașul tatălui meu, vrea să te lovească. O! nebun să fie acela și blestemat de părinții săi, care ar îndrăsni să se atingă de tine. Mâna mea oțelită l-ar strânge într'un clește grozav al morții, vîrîndu-l în pământ. Nu, nimic nu poate să-l erte! Ce ți-a făcut Gheorghe?»

Ochii lui mari, atât de buni, erau înfiorători pronunțând cuvintele acestea. Sprâncenile lui groase se încruntau spăimântător, iar mâna lui strângea ca un clește de fer, mâna micuță a Ileanei.

«Oh! lasă-mă, făcu ea încercând să-și scoată mâna din strânsoarea ce-i pricinuia atâta durere. Nici odată nu-l văzuse pe Marin în starea aceasta. Omul acela atât de bun o iubea a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fâta, încît numai la gândul că cineva ar fi încercat s'o lovească devenise spăimântător.

«Cât mă iubeşti! zise ea mângîindu-l şi strângându-l la pept. Vorbea încet şi blând şi ochii ei îl priviau atât de rugători, în cât el se potoli. Faţa îi deveni iarăşi liniştită, ochii lui mari se umpluse iară de o bunătate cerească. Dar sufletul lui se sbătea ca valurile unei mări înfuriate şi liniştea de pe faţa lui lăsa loc unei turburări interne atât de dureroasă.

«Spune-mi de ce-ai plâns? zise el silindu-se ca vocea să nu-i tremure. Spune-mi ce-i cu Gheorghe?» Ochii lor se întîlniră şi Marin văzu o iubire neţărmurită în privirea strălucitoare a Ileanei. Faţa i se roşise; dar tocmai aceasta o făcea mai frumoasă şi Marin privind-o îşi dete seama cât de mult iubeşte pe fata aceasta ce sta fericită lângă dânsul.

«Scumpul meu Marin! începu dânsa, am să-ţi spun totul.. totul, fără să-ţi ascund nimic. In timp ce şoptea aceste cuvinte, un om se târâia pe pământ, pe lângă gard, privind cu ochi câinoşi la cei ce stăteau fericiţi pe banca de sub umbra dudului bătrân. Mai avea câţiva paşi şi se afla lângă dânşii. Se ridică în picioare şi lipindu-se de trunchiul gros al dudului rămase nemişcat ascultând şoaptele celor doi iubiţi.

Prin văzduh răsunară deodată ţipetele unui cârd de ciori, ce învîrtindu-se în cercuri mici, se lăsă cu repeziciune în dudul bătrân, a cărui frunze părură că se înfioară.

Ileana vorbea şi glasul atât de dulce părea că se întunecă, rostind numele spurcat al lui Gheorghe.

«Da... Gheorghe! şopti dânsa încet par'că cu frică. Stam aci pe bancă şi mă gândeam la tine, scumpul meu Marin, mă gândiam la iubirea şi fericirea mea. Era seară! Pe cer nori lungi şi negri mergeau mânaţi cu repeziciune de o putere nevăzută. Luna nu se arătase şi un vânt puternic şi rece făcea pomii să trosnească împrejurul meu. Din sat venea lătratul câinilor! Gândeam că ar trebui să mă duc în casă, că-i cam aspru afară şi cu toate acestea un spirit rău, o voce răutăcioasă mă îndemna să stau fără frică şi să mă gândesc la tine. Gânduri negre mă umpleau de nelinişte şi groază.

Deodată, cum stam aşa ghemuită pe bancă, doi ochi ce păreau de lup străluciră în întuneric. Din ce în ce ochii aceştia se apropiară mai tare şi recunoscui în sfîrşit cu groază în su-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

flet lângă mine pe Gheorghe. Am vrut să fug, să țip, dar luminile acelea drăcești mă pironiau pe loc și-mi tăiau orice poftă de împotrivire.

Marin tremură, dar nu zise nimic. Ochii lui sclipitori de nerăbdare și furie așteptau sfârșitul.

«Când fu aproape de mine, continuă Ileana privind sperios la Marin, mă apucă de mână și-mi zise cu un glas sălbatec și spăimântător: «Să fugi de omul pe care îl iubești; căci de nu iubirea aceasta nebună te va face *copilul nenorocirei!* Gândește-te la ce ți-am zis și să asculți că fericirea ți-o va face acel care voi spune eu! După ce zise aceste vorbe, cu iuțeala unei pisici dispăru în întunerecul ce se lăsase printre copaci.

Ileana tăcu. Un nod de emoțiune i se pusese în gât. nelăsând-o să răsufle. Marin liniștit de gândurile ce-l cuprinseș, începu să vorbească încet și rar:

«L-am urât, zise el cu tărie, pe omul acesta cu ochi de fiară, de pe când eram copil. Nu fiind-că era dușmanul ce-l mai crunt al tatei, nu că mă îndemna cineva să-l urăsc, dar în inima mea pe atunci neștiutoare, simțeam o scârbă grozavă pentru el. Și acum omul acesta, pe care îl uram mai mult ca orice pe lume, vine să mă lovească în tot ce am mai scump, în ființa de care atârnă toată fericirea vieții mele. «*Copil al nenorocirii!*» zise el pe gânduri, căutând parcă să priceapă înțelesul tainic al acestor cuvinte, făurite de mintea cea mai grozavă a urei. «Copil al nenorocirei!... copil al nenorocirei!» repetă el stăruitor, ca și când viața lui s'ar fi legat de aste două cuvinte.

Dar nu știe el că brațul meu va lovi fără milă, pe acel ce ar îndrăsni să lovească în tine? Nu știe că odată cu peirea ta va peri și mișelul ce te-a lovit?... Cuțitul acesta al meu, zise el solemn și stăpânitor, jur în fața ta și a lui Dumnezeu, se va scălda în sângele blestemat și negru al dușmanilor tăi!".

Urmă cîte-va clipe de tăcere. Ileana, trecându-și brațul pe după mijlocul lui Marin șopti cu o voce ce părea un cântec:

«Și să știi, Marine, că iubirea mea e atât de mare și că inima mea te iubește atât de mult, încât moartea cea mai fericită ar fi să mor pentru tine!».

Doi ochi scânteiară plini de ură la auzul acestor cuvinte. Dinții celui ce pândea scrâșniră furios, gura lui se strânse ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de-o amăreală nespusă și lăsându-se din nou la pământ, cu mișcări încete și nesimțite, se pregătea să plece.

«Iubirea mea, zise Marin, ai văzut-o zbătându-se în fericire și în durere! Ai văzut, cum...

In timp ce pronunța aceste cuvinte, Ileana albă ca varul și cu ochii măriți de groază, se strînse fricos la peptul iubitului ei.

«Ochii! ...ochii aceia... privește-i se uită la mine!... murmură ea cu vocea stinsă, arătând cu mâna printre copaci.

«Unde? strigă Marin scoțând cu zgomot cuțitul din brâul roș cu care era încins și sărind în picioare. Nu era nimic; dar pe când ochii lui căutau stăruitor, deodată zări la spatele lor, pe acela care îi pândise. Era lipit de pământ ca să nu fie văzut și Marin încordându-și mușchii lui de fer, îl ridică ca pe-o pană în sus. Dar nu era Gheorghe!... Se gândi să-l lovească, dar o privire rugătoare a Ileanei îl făcu să-i erte. Nici o mișcare de viață, nici un semn de putere numai da omul acesta, care venise să-i asculte și să descopere secretul lor.

«Cine te-a trimes aici sau ce te-a îndemnat să vii și să ne urmărești până aci? îl întrebă Marin. Răspunde, căci ți se va da ertare!». Își vârî cuțitul liniștit în brâu și își ațintì privirea plină de ură asupra acestui vinovat, ce auzind că i se dă ertare păru că revine la viața.

«Spun... spun totul!... zise el bucuros că scapă numai cu atâta, mirat de inima generoasă a celor pe cari voia să-i lovească. M'o trimes Gheorghe, ca să-i spun ce ați vorbit și ce aveți de gând să faceți!

„Și pentru ce are nevoe de asta?

„Nu știu. Dar după cât am înțeles eu, are planuri îngrozitoare, care vă vor lovi fără milă pe dumneata și tatăl d-tale.

„Da?? zise Marin cu un gest poruncitor, du-te și spune stăpânului tău, că planurile lui vor înceta prin cuțitul acesta, ce va intra adânc în inima lui de câine!

O clipă privi la omul, ce cu capul plecat și umilit se depărta încet și cu băgare de seamă, apoi întorcându-se spre fericirea vieții lui o privi cu nesaț, sorbind din ochii ei farmecul iubirei și al frumuseții.

„Ascultă, începu el, oriunde te vei afla și în orice nenorocire vei fi, să știi că este un braț puternic care te iubește și care te va ocroti!».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Şi tu să-ţi aduci aminte, zise la rândul ei Ileana surîzând, că este o inimă ce plânge aşteptându-te, care te iubeşte şi care se stinge în lacrimi de dorul tău!".

O strânse fericit la peptul lui şi buzele lor se scăldară în văpaia unor sărutări ferbinţi.

Clopotele dela biserica satului porniră din nou să sune, anunţând credincioşilor sfârşitul slujbei.

„Trebue să vină mama!" şopti Ileana.

El o mai privi din nou, o strânse încă odată iubitor la pept şi fericit, nespus de fericit de siguranţa iubirei ce-i lumina sufletul, plecă hotărât, cu paşi grăbiţi.

III

Era în aceiaşi zi după eşirea din biserică. Mama Ioana, nevasta lui Constantin, se întorsese mai iute acasă să pregătească de ale mâncării. Faţa îi era amărâtă şi o nelinişte dureroasă se lăsa ca o negură deasă pe ochii ei şi acum încă plini de viaţă. Se gândea la bărbatul său, la Constantin, pe care'l văzuse plîngând în colţul plin de umbre al Bisericei şi care nu venise încă.

„Ce-o fi având el de-o vreme încoace? se gândea ea adînc în timp ce aşeza, masa micuţă de brad. Se silia să pătrundă în sufletul bărbatului său, voia să priceapă tremurul cela al lui de frică şi groază şi nu putea. Îl iubise cu atâta putere! Dar cine se putea potrivi cu Constantin al ei pe vremuri? Cine era mai frumos şi mai puternic că dânsul? Iar acum de vreo câteva zile, îl vedea chircindu-se de groază şi faţa lui atât de de frumoasă odinioară, se strâmba de-o durere nespusă! „De ce n'o mai fi venind? se întrebă ea din nou cu grijă. Şi muncită de gânduri dureroase eşi în pragul uşii, cercetând zarea cu nerăbdare şi plină de neastîmpăr. O linişte adâncă domnea în zarea întinsă a drumului. Totul se ascunsese par'că de soarele ce dogorea cu tărie, totul se dusese tăcut şi obosit, să adoarmă la adapostul vre unei umbre răcoroase.

Cum sta aşa în pragul uşii, rămase gânditoare, privind înainte cu ochii duşi din lume. Mii de gânduri care mai de care mai negre o chinuiau. Şi pe dinaintea ei copiii se jucau nepăsători. Ce le păsa lor de durerea ce se citea pe faţa îmbătrânită a mamei? Veseli şi zburdalnici ei alergau fericiţi, ţipând fără

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grijă, jucându-se în pacea zilei de sărbătoare că și când toată lumea ar fi fost a lor.

Pe ușa casei eșia în valuri un miros de friptură de pui, ce îți gîdila nările și făcea să-ți lase gura apă. Pe un colț al mesei, mămăliguța, mîncarea obișnuită a țăranilor noștri, strălucea galbenă și atrăgătoare; iar deasupra ei aburi ușori pluteau din ce în ce mai sus, perzîndu-se cu încetul în aerul închis al casei.

„Mamă! strigă un copil oprindu-se din fugă. De ce nu mai vine tata? N'a plecat cu tine dela biserică?".

Mama Ioana tresări ca trezindu-se dintr'un vis la auzul acestor vorbe. Copiii toți se opriseră, răsuflînd cu putere, din joc și se strînseră cu o dragoste nevinovată în jurul mamei lor, ce îi privea mulțumită. Un cîine mare se apropie și el încet, par'că pe gînduri și cu ochii strălucind de lacrămi, se gudură cu iubire pe lînga grupul de copii.

Deodată, Mama Ioana se însenină. De după colțul drumului, apăruse un om cu ochii plecați în pămînt, gheboșat par'că de o durere grozavă și tîrîindu-se ca și cînd o rană adîncă, l-ar fi împedicat să meargă. Copiii începură să țipe de bucurie și săriră veseli înaintea tatălui lor. Dar acesta astă-zi, în loc să-i îmbrățișeze cu dragoste, cum făcea altă dată, în loc să le sărute ochii surîzători, îi privi cu niște ochi reci, de ghiață, ce îi făcură să se dea temători înapoi.

„Bine c'ai venit! îl întîmpină Mama Ioana din ușa casei. Dar el fără să răspundă nimic la vorbele blînde ale nevestei, intră în casă privind'o cu aceiași ochi aiuriți par'că, de durere și groază.

„Ce ai tu, Constantine? mai îndrăsni să zică femeia cu sfială Ești bolnav? De ce nu spui și celor ce vor să te îngrijească iubitor, celor cari te înconjoară și care te iubesc? De ce nu-mi spui și mie? mai adăugă ea privindu-l cu ochii rugători.

Lui Constantin i se încrîncenă carnea pe dînsul! În fața lui apăruse o umbră și ochii îi înghețară de groază, deosebind umbra spăimîntătoare a lui Gheorghe. Părea că rînjește înfiorător la dînsul și ochii .. ochii lui plini de sînge îi sfredeliau dureros inima lui perdută. Copiii îl priviră îngroziți.

„Ce ai? strigă spăimîntată Mama Ioana, apucînd cu iubire mîinile reci, aproape înghețate ale bărbatului său.

Constantin se scutură și privi perdut la femeia, ce sta rugătoare înaintea lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Mă doare niţel spatele! zise el cu durere şi vru să între în odaia vecină, unde avea obiceiul să doarmă.

«Hai la masă! strigă Mama Ioana cu disperare, încercând să-l oprească. Biata femee plîngea.

«Nu... mâncaţi... nu mi-e foame!... răspunse el şi ultimile vorbe se perdură în zgomotul făcut de închiderea uşii. Voia să fie singur. Se întinse pe pat, pe patul în care de atâtea ori dormise în braţele fericirei. Examina lucrurile cu băgare de seamă, ca şi când nu le-ar fi văzut niciodată! In faţa lui pe o poliţă, o mulţime de sticle străluciau în razele soarelui, venite pe fereastră. Alături, în odaia vecină, copiii mîncau şi un zgomot uşor de farfurii şi furculiţe, ajungea până la auzul lui Constantin. Acesta se adîncise în gînduri. Se silia să nu se gîndească la Gheorghe, la călăul acesta mizerabil şi nu putea. Se gîndea un moment la altceva, dar din nou cu mai multă furie, gîndurile i se întorceau la fiinţa aceasta, ce-l îngrozia şi chinuia atît de mult.

Işi aducea aminte de începutul duşmăniei! Era pela Crăciun. Gheorghe venise la dînsul să-i propue să intre într'o ceată de flăcăi, cu scop să fure şi să jefuiască pe săteni. Il vedea cum stînd înaintea lui, îi descria în culori atrăgătoare, foloasele acestei afaceri scîrnave şi putinţa de a deveni bogat. Işi aducea aminte şi tremura par'că de curajul şi puterea, ce-o avea pe vremuri. Se sculase mîndru şi stăpînitor şi îi zisese: «Pleacă de aici! Nu am ajuns încă în halul acela, încât să mă fac tîlhar. Vreţi să vă blesteme o lume? Eu nu vreau. Hoţ nu vreau să fiu. Du-te şi cînd puşcăria va fi locuinţa ta, să-ţi aduci aminte de cuvintele mele, ce ţi le-am zis. Oameni de treabă ne trebue: nu hoţi şi pungaşi ordinari. Păcat de nenorociţii aceia, care se iau după urmele tale, urmând sfaturile unui om neruşinat şi lipsit de cel mai mic bun simţ!».

Plecase Gheorghe; dar în inima lui o ură de moarte, sălbatică, grozavă se încuibase contra lui. Ochii aceia întunecoşi străluciseră de furie şi ură! De atunci, neîncetat a căutat să-l lovească şi să-l omoare. A voit să-i ia fiinţa pe care o iubea. Dar n'a putut.

Era a treia zi după nuntă. Noaptea se lăsase tainică şi liniştită, acoperind totul de umbre. Cerul sclipia de stele, iar luna, ducîndu-şi fruntea printre stele impunător, lumina pămîn-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţul cu o lumină dulce şi albă. Dormia fericit. Lîngă dînsul Ioana lui dormea şi ea fericită, visând dulceaţa iubirei şi luminîndu-şi faţa cu un zîmbet duios. Razele lunii pătrundeau pe fereastra deschisă, luminând faţa lui Constantin, cu un joc de raze ca acela, care înconjoară capetele sfinţilor de pe icoane.

I se părea că se află pe malul unei ape negre şi murdare, ce creştea mereu din ce în ce mai mult, acoperindu-l şi căutînd să-l înăbuşească. Voi să fugă şi nu putu! Făcu o mişcare şi se trezi. Văzu un cuţit strălucind la razele blînde ale lunei şi în apropierea lui simţi umbra unui om. Cuţitul sclipi voind să-l lovească; dar Constantin sări ca un tigru ce-şi apucă prada, răsucind cu braţul lui puternic, mâna ce voise să-l lovească. Un vaet de durere se auzi şi el recunoscu cu furie pe criminalul cu ochii de fiară, pe duşmanul său-cel mai groasnic, pe Gheorghe. Aces a se rostogoli la pământ tânguindu-se şi începu să-i sărute picioarele umilit, cerîndu-i cu un glas plîngător: «ertare»! Il privise cu un dispreţ nemărginit şi făcîndu-i un vînt pe fereastră, duşmanul perise prin umbrele nopţii.

Din odaia vecină răsună glasul mamei.

«N'auziţi să tăceţi din gură blestemaţilor, trăsni-v'ar Dumnezeu să vă trăsnească. Că scoateţi sufletul din om nu altceva, bătu-v-ar sfinţii!".

Biata Mama Ioana îşi vărsa durerea peste sufletele micuţe, ce rădeau nevinovat în faţa ei. Se gîndea la Constantin şi o presimţire amară îi întuneca faţa. Nu putea să priceapă ce îl lovise pe bărbatul său! Ce păţise sau ce avea el? Ce îi durea?... se întreba dureros, fără să-şi poată da răspunsul.

Tăcerea se lăsase din nou pe nesimţite. Câte o muscă înviată de căldura Primăverei se juca fericit în soare. In odaia lui, Constantin depăna amintirile. Nu mult după noaptea în care voise să-l omoare, Gheorghe se însură. Luase o fată bogată dintr'un sat vecin şi o adusese acolea s'o nenorocească. Şi înadevăr, nenorocită era fiinţa aceasta perdută, ce gemea sub călcâiul chinuitor al acestei fiare spurcate şi murdărite de sînge.

Fusese numit pădurar la o pădure nesfârşită din preajma satului. In umbra copacilor şi în întunericul pădurei, Gheorghe putea să-şi satisfacă cu uşurinţă nebuna poftă de sânge.

Din nou voise să-l lovească! Era noapte şi el se întorcea acasă prin întunericul pădurei, călare pe bietul lui căluţ roib,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atît de credincios și supus, atît de drăgălaș și fermecător, ce căzu acolo lângă un s'ejar bătrân lovit de mîna spurcată și neagră a lui Gheorghe Da... dușmanul câinos îl pîndise ascuns printre copaci și punînd pușca la ochi, ochise. Dar glonțul vâjâi scurt și în loc să-l lovească pe el, lovi calul ce voia să-și dea drumul într'o fugă nebună. Bietul căluț! Și o duioșie fără seamăn cuprinse sufletul îngrozit și chinuit al lui Constantin, aducîndu-și aminte de calul lui roib. Cînd îl simțise prăbușindu-se sub el, îl cuprinsese o furie spăimîntătoare și după o luptă în care ucigașul se apărase cu disperare genunchiul lui stăpînea fără milă, peptul îngrozit și leșinat de frica al lui Gheorghe. De ce fusese el așa de bun? De ce nu-l lovise fără cruțare?

Privise cum Gheorghe se zbatea, auzise buzele lui șoptind aproape neînțeles: «ertare»! O milă fără seamăn îl cuprinsese de nenorocitul lui vrășmaș, și lăsîndu-i cuțitul și pușca ce voise să-l lovească, plecă pe jos mai departe, liniștit și cu conștiința împăcată.

Dar fiara nu înțelese sufletul măreț ce-l iertase atît de ușor. Sculîndu-se în urma lui, se scuturase cu furie și ură și plin de fiorii dușmăniei, jurase mai amarnic moarte celui ce-i dăruise viața.

Deodată gîndurile i se opriră și un gol nemărginit se făcu în mintea lui Constantin, chinuită de amintiri. Și cu groază i se păru că cineva îl strînge de gât dureros, simți fiorii morții trecîndu-i prin corp și văzu pe Gheorghe, privindu-l cu ochii lui de tătar și rânjind fioros la dînsul. Voi să-l gonească și cu o sforțare supraomenească sări în picioare.

Stătu o clipă buimac și ochii îi căzură cu o poftă sălbatecă pe o sticlă de rachiu, ce așezată pe poliță sus, strălucea la razele soarelui. De cînd era el nu simțise o patimă adevărată pentru băutură. Rare ori cînd bea mai mult de un litru de vin la masă; și nu-și aducea aminte să se fi îmbătat vreodată. Acum însă sufletul lui chinuit îi dădea o poftă sălbatică să bea, să bea neîncetat pînă cînd nu va mai simți nimic și imaginea barbară ce-l omora, va peri din închipuirea lui bolnavă. Luă sticla cu amîndouă mîinile, o strînse cu o plăcere nebună la pept și începu să bea cu nesaț. Bău fără să se oprească. Și o ultimă picătură de rachiu peri fără urmă în stomacul gol al lui Constantin. Simți o arsură ușoară în stomac și o căldură plăcută îl

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înfioră tot corpul. Puse sticla la loc. O veselie neobișnuită, cum n'avusese el de cînd era, domnea acum peste sufletul lui cîteva clipe mai înainte atît de necăjit. Cu mișcări înce'e și aproape clătinându-se eși din casă.

«Ce mai faci, nevastă? întrebă el vesel și cu un ton glumeț pe Mama Ioana, ce necăjită, nespus de necăjită, spăla par'că cu furie vasele. O fetiță de vre-o opt, nouă ani îi ajuta să mîntue mai de grabă.

«Ce să fac Cons'antine? răspunse ea. Privește, spăl și eu vasele și mă gîndesc la tine ce-oi fi avînd, de ne dai în lături așa pe toți.

«Ei, bată-te să te bată norocul! exlamă cu un hohot de rîs Constantin. Tu nu vezi că n'am nimic? Și par'că cu n intea se silia să-și aducă aminte, dacă a suferit el vre-odată, de ceea ce-i zicea acum nevasta sa.

«Ce-o fi pățit Constantin, de-i așa vesel? se gîndi o clipă Mama Ioana. Apoi, observînd că vrea să plece, îl întrebă grăbită: «Dar unde te duci Constantine?».

«Apoi mă mai duc și eu pe'a cîrciumă să mai văd ce-i prin sat, că par'că de cînd stau acasă, vă ît cu nasu'n plapomă, m'am idioțit, nu altceva! răspunse Constantin sugîndu-și cu poftă buzele uscate.

Simția o plăcere nebună să bea, să bea cu furie, să-și răcorească par'că sufletul lui cel necăjit».

«Bine, Constantine, zise nevastă-sa gîndindu-se că bărbatul ei are dreptate. Mai du-te și tu cu oamenii, dar vezi de te întoarce iute. Să nu cumva să te apuce noaptea pe acolo!» Și sculîndu-se de jos se duse să-l petreacă pînă la poartă.

«Adio, dragă nevastă! zise Constantin surâzînd și legănîndu-se ca o rață, peri după colțul drumului.

Mama Ioana îl privi cu dragoste și fără să vrea o lacrimă sclipi ca o stea lucitoare, la colțul genelor. Oftă din greu și se întoarse să spele vasele.

Iar în urma ei, câinele cel mare începu să urle pîngător!...

IV

Cîrciuma lui Nea Tache spre care plecase Constantin, se odihnea liniștită, sub umbra unor salcâmi înalți. Așezată în mijlocul satului, ea era centrul unde se adunau oamenii în zilele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de sărbătoare, să rîdă cu veselie, vorbind încetișor și blînd, și privind la hora ce întotdeauna se întindea mîndră și liniștită, într'un maidan din fața cîrciumei. Un plop își tremura frunzele murmurînd par'că povestea anilor săi. Iar lîngă el se ridica în Soare, scheletul a două scrînciobe, făcute de flăcăii satului pentru Sfintele sărbători ale Paștilor. Erau făcute din cîte două trunchiuri groase și necioplite și care vîrîte în pămînt sprijineau un al treilea mai subțire sus, din care plecau ca niște brațe ale unui răstignit pe cruce, parii de care erau agățate polițele.

Era încă devreme și totul țiuea în mrejile liniștei. Căldura se lăsase năbușitoare, dar în cârciuma lui Nea Tache, curățită și lustruită o răcoare plăcută te îmbăta, și un miros de rachiu, tare și înțepător, te izbea dela început cînd treceai pragul, călcînd pe dușumeaua stropită cu apă.

Cîrciuma era aproape goală. Cîțiva oameni dintre fruntașii beției se mai zbăteau în fund la niște mese, amețiți și nepăsători de cele ce se petreceau împrejurul lor. Ei stăteau acolea cheltuind tot ce cîștigase într'o lună lungă și obositoare de muncă, pe cînd acasă copiii lor se scăldau în lacrămi, cerînd mamei sfâșiate de durere, pîine și mîncare. Ce le păsa lor? Sub puterea rachiului ei își uitase copiii, uitase că femeile lor plîng, așteptîndu-i acasă. Și nimic nu i-ar fi putut scoate din locașul acesta al diavolului.

Printre ei, în fundul cîrciumei răcoroase, Radu al Marinei se desfăta în prada amețelii și veseliei nebune, ce îi pricinuia rachiul făcut din alcol amestecat cu apă.

«Încă o litră! strigă el rostogolind de pe gît conținutul unui pahar. La auzul acestor vorbe, Baba Anica, servitoarea cîrciumarului, se sculă de pe un scaun cu greutate și cu mîinile obosite de ședere, umplu din nou sticla lui Radu cu rachiu. Acesta o privea aiurit cu ochii perduți, așteptînd să-și umple din nou paharul gol.

«Trăiască Baba Anica! strigă el ridicînd paharul în sus și apoi ducîndu-l repede la gură, cu ochii în tavan, îl sorbi în înghițituri lungi și plescăind cu poftă, îl trînti parcă să-l spargă

«Ura! strigă el din nou, văzînd pe Constantin ce cu cămașa leoarcă de sudoare și roș la față ca focul, deschisese ușa cîrciumei. «Trăiască badea Constantin!» Și Radu al Marinei se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ridică clătinîndu-se, se repezi spre noul venit și apucîndu-l de braț, îl conduse de abia ținîndu-se pe picioare, la masa udată de rachiu din fundul cîrciumei. Și Constantin se uita vesel la ființa ametită din fața lui și admira liniștea și veselia acestui om, pe care îl știa nenorocit.

In timpul acesta Nea Tache, stăpînul cîrciumei, apăruse de după tejghea cu burta lui mare, cu fața lui nespus de grasă și cu ochii mici înotînd în grăsime.

Cu cîțiva ani în urmă, omul acesta fusese văcar al satului. Nu știa nimeni de unde este, care îi sunt părinții și ce viață avusese mai înainte de a ajunge în satul acesta din fundul Moldovei. Știau atîta, că într'o bună dimineață îl găsise înghețat, mai mult mort decît viu, într'un șanț din marginea satului. Cuminte cum nu era altul, harnic de lucra și noaptea pînă tîrziu, el se apucă de negoț. Și azi un ban, mâine altul, grămada se făcuse mare și cu dînsa își cumpărase un loc în mijlocul satului, unde turnă într'o vară, o cîrciumă în adevăratul înțeles al cuvîntului. Bun cu toți, vesel și surâzător, el răspundea totdeauna cu glume. Și pe cine nu ajutase? Nu era nimeni în sat, căruia acest om ce trecuse prin spinii suferinții, să nu-i fi dat un ban sau altceva, cînd îl văzuse că are nevoe. Toată lumea îl privia cu drag și poate de aceia îi mergeau afacerile atît de bine.

Fusese să se odihnească puțin și acum neavând ce face, luă o sticlă de pe tejghea, o sterse cu încetineală și ochii i se îndreptară râzând către masa unde Radu al Marinei și Constantin se priveau cu dragoste.

„Incă un pahar, Nea Tache! răsună ca o explozie de bucurie prin aer glasul lui Radu. „Să bem noi, taică Constantine, adăugă el chefliu către noul său tovarăș, să bem—știi tu—cum se bea în zilele de sărbătoare. Și ridicându-se pe scaun se aplecă cât putu și-l sărută cu foc pe o parte și pe alta a obrazului.

Rând pe rând paharele se perdeau fără urmă în pântecele adânc și fără fund al celor doi fericiți. Gându ile lor sburau prin lumi necunoscute, iar ochii lor ce de abia se mai puteau ține deschiși, sticleau ca ochii de pisică prin întuneric.

„Ei, bată-te să te bată norocul, bade Constantine! exlamă Radu privindu-l cu acea privire nehotărâtă de beție. Va să zică așa taică cu scroafa! Bătu-l-ar sfinții să-l bată!"

„Așa, începu Constantin să povestească, însoțind vorbele lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de mișcări fără nici o rânduială și pline de nehotărâre. Cum ți-am zis pieere scroafa.... ș unde să se ducă ea, când nu știa drumul decât dela baltă acasă și de acasă la baltă. Înțelegi tu... ba să am iertare.... ba așă-i...

„Ei, pupate-aș neică Constantine, că nostim mai ești! Și ridicîndu-se puțin cu greu de pe scaun, cu paharul în mînă, strigă cu o ultimă rămășiță de glas: «Trăiască Constantin! Apoi aținîndu-și privirea în sus, deșertă aproape cu o singură înghițitură și conținutul acestui pahar. Constantin zîmbi, bău și el cu foc și începu să povestească:

«Întreb eu prin vecini pe unul pe-altul și știi că—cum dracu-i zice...

«Infine! întrerupse Radu deschizîndu-și cu greutate gura încleștată.

«Da, cela, mi-am adus aminte, Ioniță, urmă cu repeziciune Constantin. Știi că ei nu se au de loc bine: Gheorghe e în stare să-l omoare de-ar putea pe Ioniță... Și, cum zic, mă duc la Ioniță, îl întreb pe el și îmi spune la ureche tainic: „Mă..... știi cine ți-a luat-o? Gheorghe!.. L-am auzit eu aseară că.... are să ți-o facă.. să ți-o facă jumări.

«Ptiu! bătu-l-ar D-zeu să-l bată! exlamă Radu scuipînd fără să-și dea seama pe Constantin. Aauzi Domnule!.. Și Radu sughiță cu o furie neputincioasă.

«Stai să vezi, continuă Constantin. Cum aud, mă răpăd într'o goană, tocmai sus în deal, știi tu, la cascle ăle noi ale lui Gheorghe. Scroafa me săraca, guița acolo ascunsă într'un hambar ca și cînd ar fi simțit că vine stăpînu-su s'o ea.

«Ghiata scroafă! oftă prelung Radu al Marinei, punînd mîna pe sticlă și umplînd paharele goale.

«Trăiască conu Radu! strigă ciocnind paharul Constantin. Și-și plescăi buzele cu poftă. Hă, d-ai bun al dracului! Șiii.... cum ți-am zis, cînd mă vede esă Gheorghe afară. Știi că el a vrut să mă omoare de vre-o două ori, șopti el plecîndu-se la urechia tovarășului de băutură, ce nespus de furios, exlamă:

«Zău?!... auzi... auzi banditul!... Și de ciudă mai bău un pahar.

«Da a a!... răspunse prelung Constantin. Și să-ți spun... Cum îl văd țip la el... știi tu, să-l sperii. Mă, Gheorghe, la tine-i scroafa! Auzi cum țipă în hambar.

«Ce ești nebun, omule? îmi spune el deodată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Ptiu !... măiculița lui !... nebun hai ?!... să te facă nebun?... Și nu l-ai înjunghiat ?

«Stai să vezi. Îi zic : «Măi, mă înțelegi tu să-mi dai scroafa? Sau te cîrpesc aici !» El nu... nu, că-i a lui. Și cum vorbeam așa, îmi trîntește poarta în nas!...

«Auzi necuratul !? întrerupse Radu cu fața vînătă de mînie. Auuzi blestematul... hoțul, banditul... Și se înecă de furie.

In timpul acesta cîrciuma se umplusе de lume. Un .zgomot nesfîrșit de pahare și vorbe umplea aerul îmbâcsit și înțepător al casei. Iar într'un colț al cîrciumei, doi țigani negri ca tăciunele, scîrțâiau amarnic un cîntec de inimă albastră, clătinîndu-și corpul întreg într'un mod caraghios, cînd într'o parte, cînd în alta, după cum sunau valurile melodiei. Pe fereastra ștearsă curat se vedeau scrînciobele înalte, ce păreau că plîng sub povara de tineri veseli și surâzători, plini de farmecul vieții. Din cînd în cînd încetau să mai scîrțâe, oprindu-se pentru ca unii să se coboare și alții să se urce. Iar în timpul acesta privirea celor cari rămîneau pe poliță de sus, se oglindea departe, departe pe lanurile de grîu, ce se întindeau fericite la razele Soarelui. Munții înalți, cu crestele ascunse în nouri, se ridicau în depărtare din ceață, umplîndu-ți inima de fiorii necunoscutului. Iar alături, la picioarele scrînciobelor, hora se forma din ce în ce mai mare și mai liniștită, sub valurile de melodie ce eșeau ca fermecate din fluerul unui cioban.

Cîțiva flăcăi se prinseră să joace zgomotos, bătătorind cu cizmele l r ce pocneau răsunător, pămîntul împrimăverit. O fată își făcu loc sfioasă, o alta și încetul cu încetul hora se făcu mare și liniștită, cuprinzînd în mijlocul ei o mulțime de oameni și copii, ce se j cau veseli, ridicând nouri de praf în urma lor. O mulțime de femei ședea în jurul horii mîndre, ronțăind semințe și râzând pe seama celor care lipseau.

In cârciumă, așezați la o masă din mijloc, primarul satului, notarul și jandarmul vorbesc liniștiți cu paharele dinainte, înroșite de un vin spumos.

«Sunt tari domnule, nemții ! zise cu un fel de admirație primarul. Sunt tari. O lume întreagă contra lor, statele cele mai mari ale Europei s'au ridicat să sfarme acest popor minunat prin curajul, devotamentul și hărnicia lui. Belgia au cucerit-o Serbia tot așa, în Franța au înaintat și Rusia e luată aproape pe jumătate. Ce mai vrei ? Halal de asemenea țară !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Şi totuşi vor fi bătuţi, adăugă notarul. Vorbeşti de victoriile lor trecătoare? Dar trebue să te gândeşti că o lume întreagă e contra lor, care nu se va da cu una cu două şi care dacă e bătută e din cauză că nu s'a pregătit de măcel. Patru zeci de ani de cînd Germania meditează crima aceasta grozavă, care arde în flăcări pe atâta amar de pământ. Germania aceasta ticăloasă, în loc să lucreze ca celelalte ţări pentru binele omenirei, a lucrat la planul dominaţiei nemţeşti, ro,tit cu atâta mîndrie prostească: „*Deutschland über alles*"! Ea a crezut, că fabricînd tunurile cele mai grozave şi armele cele mai perfecţionate, va putea nimici şi ţine sub jugul ei popoarele ce o înconjurau. Dar Dumnezeu nu a vrut! Şi acum vedem Germania încă neînvinsă, dar strînsă într'un cerc de foc spăimîntător, zbătîndu-se în ghiarele morţii şi a f-amei. Iar p orul Englez, pe care Germania îl dispreţu'se zicînd că-i o jucărie, acest popor mai minunat ca oricare altul, la început fără de armată, a ajuns după o muncă chibzuită şi o energie fără seamăn, să aibă o armată de milioane cu arme nu numai egale, dar şi superioare celor nemţeşti. Ceia ce a făcut Germania în patru-zeci de ani, Anglia şi Aliaţii ei au făcut în cîţiva ani. Şi ţine minte dela mine, sfîrşi notarul cu un gest poruncitor, că Germania va fi bătută şi barbaria nemţească va fi pedepsită groasnic în ziua fericită a păcii.

«*Barbaria nemţească*! zise ironic primarul. Poporul atât de cult al Germaniei e numit barbar, iar ţăranul ignorant şi dobitoc din pustiile Rusiei e numit civilizat. Trebue să ne gîndim la Basarabia, la această soră a noastră, ce geme sub cnutul rusesc. Trebue să ştim că poporul romîn din această ţară e ameninţat să-l înghită valurile poporului rusesc.

„Nu! zise înflăcărat şi puternic notarul, şorbind câteva picături din paharul cu vin dinainte. Vorbeşti de cele două milioane de Români din Basarabia şi nu te gândeşti la cele patru din Scumpul nostru Ardeal. Sunt atâ'ea veacuri de când răsună văzduhul de ţipetele şi chinurile acestui popor nenorocit. Şi dacă nici acum, când toată floarea Ardelenilor a perit în luptă pentru duşmanii lor, când n'a mai rămas cine să reziste desnaţionalizării, urmate cu atâta ardoare de Unguri, dacă nici acum nu vom răspunde vaetelor lor jalnice mergând să-i des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

robim, atunci asupra acestei generaţii a noastre ticăloase, va putea să cadă cu drept cuvânt blestemele copiilor noştrii.

«Vei putea însă tu un popor mic şi neînsemnat să lupţi contra Germaniei? răspunse primarul. Vei putea să intri şi să cucereşti pământul muntos al Ardealului sau cel puţin să străbaţi Carpaţii? Vei putea să pui mase de oameni contra acelor care te vor zdrobi cu tunurile şi armele cele mai perfecţionate? Nu, şi trebue să ne dăm seama de aceasta, căci altfel un dezastru groasnic va lovi toată suflarea românească.

«Ruşine celui care zice asemenea vorbe! strigă aproape furios notarul. Suntem un popor viteaz, care face cinste Romei. Armata noastră e intactă şi bine pregătită şi ajutată de Ruşi sunt sigur că va trece Carpaţii, în zbor de vultur, ca pe nişte movilite de pe o câmpie întinsă.

«*Ruşii*?! făcu dureros primarul. Ruşii aceştia ne-au fost cei mai mari duşmani. In 1877, după ce i-am scăpat de dezastru, în loc să ne mulţumească, ne-au luat şi cele trei judeţe, care le mai aveam din Basarabia. Şi încă am fost mulţumiţi, că am putut să-i dăm afară din ţară! E un colos; dar te asigur eu că Românii singuri bat acest popor îndobitocit. Proba cea mai bună au dat-o Japonezii. Şi apoi chiar dacă acum ne va fi prietenă aceasta întinsă Rusie, trebuie să ştim că ne va lovi îndată, ce-i va fi la îndemână. De veacuri idealul lor este Constantinopole. Şi ca să-l împlinească vor trebui să treacă peste trupul nenorocit al ţării noastre.

«*Fleacuri*! zise notarul liniştit, umplând paharele cu vin. Crezi tu că va lăsa Anglia şi Franţa, ca strămătoarea aceasta de care ţi-e frică, să fie în mâna Rusiei? Asta niciodată! Şi ţine minte că nu peste mult timp vom declara mobilizarea şi vom trece Carpaţii ca vântul, să pedepsim şoacăţele acelea blestemate, ce au chinuit poporul nostru român!

«Nu! zise încruntat primarul. Mă pun pe o sută de lei şi un chef la Nea Tache, că vom merge cu Germania.

«Da! răspunse serios notarul, ridicând ca o dovadă în sus paharul cu vin. Uite şi Domnu jandarm e aici cu noi şi să ne fie martor.

«Primesc! zise jandarmul. Şi toţi trei, ridicându-se în picioare ca şi când ar fi făcut un jurământ, ciocniră prietenoşi paharele. Apoi, cu aceiaşi mişcare şi în acelaş timp, sorbiră cu poftă vinul dulceag.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

În acest timp un om intrase pe uşa cârciumei. Era mic de statură, cu faţa suptă, dar pe dânsa străluceau ca nişte lumini drăceşti, nişte ochi mici de tătar, plini de sânge şi întunecoşi. Era Gheorghe! Şi ca la un semn, toţi îşi întoarseră capul spre el, făcându-se un moment tăcere solemnă.

„Bună ziua!“ zise el scurt. Şi se îndreptă încet şi liniştit către primar, notar şi jandarm, ce se aşezau din nou pe scaunele lor.

„Stăi!... tus paştele mătii... răsună un glas răguşit şi Gheorghe se simţi strâns cu putere de braţ.

Se întoarse. Lângă dânsul, Constantin înalt cât un munte, sforţându-se să-şi ţie echilibrul, îl privea vânăt de furie, cu ochii perduţi de băutură. Gheorghe rânji; dar rânjetul acesta ce-l înfricoşa pe Constantin cel treaz de mai înainte, acum nu făcea decât să-i mărească furia nebună.

«Dă-i, mânca-l-ar porcii să-l mănânce! se auzi un glas din fundul cârciumei. Radu al Marinei voi să se scoale de pe scaun, se mişcă zadarnic şi cu o mişcare înceată se prăbuşi sub masă.

Constantin auzind glasul tovarăşului său simţi furia crescîndu-i.

„Mărturiseşte! strigă el privind în ochii sângeroşi ai lui Gheorghe. Spune mize... rabile aici în faţa tuturor... că tu mi-ai luat scroafa... Spune-o căci altfel cuţitul meu... se va scălda... în sângele tău... spurcat...

O bucurie ascunsă străluci o clipă în ochii întunecoşi ai lui Gheorghe. Apoi buzele lui şoptiră cu un dispreţ adânc, amestecat cu o bunătate prefăcută:

„S'a îmbătat, oameni buni!

«Eu beat? răcni Constantin ca un taur înfuriat. Şi scoţându-şi cu iuţeala fulgerului cuţitul din brâu, voi să lovească nebun de furie şi beţie pe Gheorghe.

«Stai fiară! zise acesta dându-se cu o mişcare de pisică înapoi; apoi făcând un pas înainte, înfipse cuţitul lui ascuţit, adânc în peptul lui Constantin, ce sta să cadă din cauza loviturei furioase pe care o perduse în vânt.

«Oh! Doamne, m'a omorât! mai putu să zică acesta, rostogolindu-se la pământ, întocmai ca un stejar stufos pe care loviturile fără milă ale tăetorului îl doborâse. La colţul buzelor vinete de durerea morţii, sângele începu să licărească, iar respiraţia lui înceată se prefăcu într'un horcăit înfiorător, întâi mai tare, apoi tot mai încet, până ce se stinse în ghiarele morţii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«*Legați-l!* răsună o voce din mulțime. Lumea îngroziță păru că se desmeticește. Jandarmul dându-și seama de autoritatea sa, sări să-i ia cuțitul lui Gheorghe, ce privea cu o liniște înfiorătoare, corpul ce se zbătea înaintea lui. Ce îi păsa lui că oamenii îl legau? Idealul, pentru care o viață întreagă se chinuise în ură, dușmanul pe care voise să-l lovească de atâtea ori—și care îl iertase—era mort sau mai bine zis în ghiarele morții, zbătându-se înaintea lui.

Fața lui Constantin se făcuse vânătă de durere! Pe fruntea lui, niște broboane mari de sudoare arătau chinurile morții. Deodată făcu o mișcare bruscă, un horcăit spăimântător mai răsună ca din adâncurile pământului și totul se isprăvi.

Pe cer nouri negri se alungau cu iuțeală ca niște ființe monstruoase, iar furtuna începu să plângă a jale, șuerând tânguitor, printre frunzele copacilor!

V

Era liniște și numai vaetele încete și dureroase ale Mamei Ioana mai răsunau tristе în tăcerea mormântală a casei. Constantin, galben la față, cu ochii întredeschiși, așezat între trei scânduri groase pe niște mese în mijlocul camerii, părea că privește zâmbind liniștit hotarele cerești. Mâinile lui bătătorite de muncă erau încrucișate pe mijlocul peptului. Și o iconiță mică cu chipul Domnului Hristos, învechită de vreme, era așezată în locul liber dintre mâini și bărbie. Și era atât de frumos Constantin, stând așa culcat cu fața spre cer, zâmbind parcă de nemernicia neamului omenesc. O lumânare mare și galbenă ardea la capul mortului, luminându-i fața cu raze, ce îl arătau ca pe un martir din Sfintele Icoane. Iar prinprejur lipite de sicriu, de această jalnică locuință din urmă a omului, ardeau o mulțime de lumânări mai mici și mai subțiri. Câteva scaune erau risipite prin casă; iar prin fereastra mică, pătrundeau razele Soarelui calde și luminoase, micșorând lumina de aur a candelii dela icoana neagră din colț a Maicii Domnului.

Din când în când, din depărtare, tocmai din clopotnița bisericei, răsunau plângător vaetele clopotului, anunțând la o lume, că într'o căsuță undeva se zbăteau suflete pline de durere. Și parcă frunzele copacilor se înfiorau și tremurau a jale, ascultând plânsetul clopotului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Satul era pustiu, toată lumea se dusese la muncă. Doar lătratul vre-unui câine speriat din somn, mai îndrăsnea să strice liniștea ce domnea.

La un colț de stradă, două femei se întâlnesc. Sunt grăbite și schimb repede câteva vorbe de prietenie.

«Auzi, soro, cum sună clopotul bisericei. Bietul Constantin!... Sărac u !...

«El cel puțin se odihnește! oftă cealaltă; dar vai de sărmana Ioana și de copilașii cari rămân. Mai bine muria ea și trăia el, că bărbatul ca bărbatul, dar femeia...

«Așa e, soro; dar cine se gândea să plece de acasă voinic și plin de viață și să-l aducă mort. Mare-i taina lui D-nezeu!...

«Mare-i! șopti cealaltă pe gânduri și se depărtară grăbite, făcându-și fiecare cîte o cruce. Rândunelele spintecau văzduhul cu iuțeală, prinzând mușteie zburdalnice ce aveau nenorocul să iasă în calea lor; iar prin copacii înfloriți, o mulțime nenumărată de păsărele ciripea vesel în lumina soarelui.

Mama Ioana plângea.

«Cum m'ai lăsat tu, dragă Constantine, cum te duci nepăsător și mă lași aici?!... Că cine gândia că te duci la moarte Constantine drăguțule... ooof... of... cum nu te-ai gândit la noi, cum n'ai știut că vrășmașul te pândește?!... Tu m'ai întrebat, ce faci dragă nevastă, și mie-mi vinea a plânge... of, Constantine!!... Și ce frumos e el Doamne, cum s'a făcut de frumos și zâmbește!...

Câtă durere era pe fața descompusă de lacrămi a nenorocitei femei, spunând cuvintele acestea. Ochii îi erau înroșiți de plânsetul amar și mâinile ei zbârcite de muncă se frângeau de o disperare nebună. Ele îl căiau, îl pipăiau și buzele ei uscate îi sărutau cu o dragoste ferbinte.

Alături în odaia vecină, copilașii cu toții strânși într'un loc stăteau liniștiți și tăcuți. Pe fața celor mai mari se scurgeau lacrămi, pe cari ei se sileau în zadar să le ascundă, ștergându-le pe furiș. Iar copiii cei mici se întrebau curioși, de ce stă tata așa de mult culcat în mijlocul casei cu lumânările la cap?!... Și inima lor nevinovată le spunea să tacă și să fie cuminți!

Soarele era la asfințit. Cerul se înroșise ca de sânge, în locul de unde își trimitea ultimile raze de adio. Pe poarta ogrăzii ni Constantin apăruse mama preoteasa și cu Mitică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Mamă preoteasă, mamă preoteasă! se repezi către ei plîngând în hohote disperate biata Mamă Ioana, văzându-i intrând pe uşă. Constantiine!... Constantine!... scoală c'a venit mama preoteasa să te vadă, a venit prietena noastră, prietena mea cea bună. Ooh! scoală-te... de ce nu vrei să mă asculţi, de ce stai nemişcat? .. oof... of. Stai, mamă preoteasă, stai şi nu te mai uita la mine. Că par'că sunt nebună, de când l-a lovit duşmanul!...

Bunica lui Mitică începu să plângă din inimă! Ii venea să plângă grozav şi nu se putea opri! Părea că voeşte să-şi ia asupra ei măcar o parte din suferinţa ce se citea pe faţa umflată de durere a Mamei Ioana. Mitică începu să plângă şi el. Sufletul lui neştiutor şi nevinovat, care nu văzuse şi nu simţise din durerile lumii, se înduioşa la plânsetul acestei femei nenorocite şi fiecare cuvânt al ei lovea, săpând adânc, în inima micuţă şi bună a lui.

Mama Ioana privea, clătinând din cap desnădăjduită la Constantin.

«Şi ce frumos îi şade!... Nu-i aşa, mamă preoteasă? Ooof, Doamne, Doamne!.. De ce nu te uiţi, tu, la mama preoteasa, Constantine?... Uite c'o să se supere... căci ea a venit să te vadă şi tu nici nu vrei să te uiţi la ea!...

«Mai lasă, Mamă Ioană! zise cu o voce scăldată în lacrămi bunica lui Mitică, ce se aşezase pe un scaun în faţa mortului. Povesteşte-mi, te rog, cum s'a întâmplat nenorocirea.

«Dumnezeu se vede c'aşa a vrut! răspunse Mama Ioana liniştindu-se în timp ce fără voia ei, lacrimele se scurgeau împingându-se unele pe altele, pe faţa ei umflată de durere. El avea o presimţire. Cu vreo câteva zile mai înainte intrase în inima lui un fel de groază şi noaptea avea vedenii spăimântătoare. Dimineaţa a fost la biserică şi după ce a cântat nepotul d voastră—să dea Dumnezeu să vă trăiască—l-am văzut plângând. Acasă n'a vrut să mănânce şi să vezi mama preoteasă, când a plecat a început în urma lui câinele să urle. Of, of, mamă preoteasă, mamă preoteasă! se văita ea, ce nenorocire a fost să mă lovească! Şi de ce n'am murit eu, săraca'n de mine şi de zilele mele!?...

«Dumnezeu e mare! exlamă femeia preotului cu vocea întretăiată de lacrămi, vrând să o mângâe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Apoi la Dumnezeu ne gândim cu toţii, mamă preoteasă! El ni-e stăpânul şi El a poruncit aşa să fie!... Şi frângându-şi mâinile într'o durere mută, ochii i se aţintiră din nou pe faţa lui Constantin. Constantine dragă, de ce nu m'asculţi tu pe mine? Ce te uiţi aşa în depărtare fără măcar să te gândeşti la noi? De ce nu te scoli, Constantine? Ce îţi lipseşte de nu te scoli?...

Mitică nu mai putea răbda. Durerea îi cuprinsese sufletul, îl apăsa ca o piatră de moară, vrând să-l înăduşe. Eşi afară. Soarele apusese şi era aproape întuneric. Din sat se auzia lătratul câinilor şi pe cer luceafărul apăruse. Nu trecu mult şi bunica eşi şi ea condusă de Mama Ioana. Plecară.

In urma lor, biata femee se 'ntoarse lângă sicriu, văetându-se încet. Numai avea putere să vorbească şi lacrimile i se uscase în ochi. I se părea că inima o înţeapă dureros.

Intunericul se lăsase şi candela arunca o lumină vie şi scânteetoare, luminând icoana de deasupra şi umplând casa de umbre O tăcere chinuitoare domnea.

Deodată uşa se deschise încet, par'că cu frică şi Mama Ioana simţi agăţându-se de picioarele ei un copil. Era Lenuţa, o copilă de vre-o patru ani, pe care tatăl de atâtea ori o strânsese cu dragoste părintească, la peptul lui. Ce dragă îi era copiliţa aceasta bălae, cu ochii albaştrii şi faţa albă ca lumina zilei!

Mama Ioana o luă în braţe şi începu să plângă din nou: «Constantine dragă, uite, te roagă Lenuţa ta cea frumoasă şi îţi zice să te joci cu dânsa. Of, tu stai rece şi nepăsător la lacrămile noastre!... răule! De ce ţi s'a făcut inima atât de neagră?

«Mamă, întrerupse copilul cu un glas de înger. De ce doarme tata atât de mult şi nemişcat, privind mereu în sus? Şi de ce-i ard lumânările la cap?

«Doamne! Doamne! exlamă mama strângând ca o nebună copilul la sân; iar în ochiul negru şi nepăsător al Maicei-Domnului din icoană, păru că licăreşte o lacrimă.

VI

Soarele strălucea pe cer arzător trimiţându-şi razele luminoase, să se joace printre crucile mormintelor. Aşezat pe un deal din jurul satului, cimitirul se vedea din depărtare. De acolo, de sus, dintre morminte, privirea se oglindea perdută

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spre munții fermecători cu vârfurile în ceața aburie ; iar jos la picioarele lui, satul strălucea în soare cu căsuțele lui mici și liniștite. Un vânt răcoritor zbucima frunzele copacilor și iarba verde abia răsărită, se leagănă ușor în adierea vântului. În locul acesta, dormiau somnul de veci atâtea generații trecute, atâtea vieți chinuite din alte vremi, stropșe pământul acesta nemilos cu sângele și oasele lor

Și acum un alt convoi aducea o altă viață să o îngroape pentru totdeauna în pământul amestecat cu sîngele strămoșilor și totuși plin de viață.

Sub un nor de praf, convoiul se urca cu greutate la deal. Și picături de sudoare alunecau pe fețele obosite și triste ale acestor oameni chinuiți. Preotul cu o tămânare, legată pe la mijloc cu o batistă, într'o mână și cu cădelnița în cealaltă, ne mai putând de oboseală, încetase să mai cânte eternul Sfinte Dumnezeule. Și toată această lume, cu sicriul purtat de șase oameni în mijloc, se mișca aproape în acelaș pas, într'o tăcere mormântală. Când ajunseră în vârf un oftat de ușurare eși din toate acele piepturi. Și cu hainele descheiate, se întorceau în bătaia vântului ce se juca neobosit și drăgălaș cu cămășile lor ude de sudoare.

In depărtare o turmă de oi păștea lin știută iarba verde, sub privirea iubitoare a ciobanului, mielușeii veseli zburdau plini de farmec împrejurul mamelor lor .O barză se auzea tocănind în depărtare. Iar păsările micuțe, ce ciripeau vesel în locașul morții se uitau cu mirare par'că la vizitatorii ciudați ce îndrăzneau să le strice liniștea lor adâncă.

Incet și cu băgare de seamă, lasară oamenii la pământ sicriul greu ce îl purtase pe umerii lor atîta amar de drum. Oftară din greu, ștergându-și cu mâinele lor aspre, picăturile de sudoare ce amenițau că să le intre în ochi.

Groapa era făcută! In fața ei șia sicriului, Marin, cu mîinele încrucișate pe piept, cu ochii în lacrămi, privea pământul negru în care avea să intre tatăl său. In sufletul lui se amestecau o mulțime nenumărată de sentimente, un haus nesfîrșit de care nu-și putea da seama. Deși el pregătise totul pentru înmormîntare i se părea să trăește un vis urît că cele ce vede cu ochii sunt fantazii ale minții și părea că așteaptă să se trezească. Vedea pe mama sa plîngînd de durere lîngă sicriul în care era fericirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fericirea vieții ei. Și deodată păru că se face ziuă în sufletul întunecat, nespus de întunecat al lui Marin. *Durere și ură* se zbăteau chinuitor în sufletul amărât al lui, ce se zbuciuma ca valurile unei mări înfuriate, pe care vântul nebun le ridică, le întoarce și cu o furie neputincioasă le lovește de mal. Și ca la o chemare nevăzută, înaintea ochilor săi, văzu umbra tragică a omorâtorului tatălui său, al acelui criminal cu ochii sângeroși, Gheorghe.

Preotul începu cu un glas melodios să zică ecteniile din urmă; iar câțiva oameni treceau pe sub cosciug niște frânghii, pentru ca să-l poată lăsa în fundul căsuței veșnice. De acolo el putea în liniște, să privească veșnic, cerul senin: ziua cu soare și noaptea cu stele.

Când îl văzu că se scoboară în groapă, vaetele încete și dureroase ale Mamei Ioana, deveniră mai tari și mai plîngătoare.

«Pământule!... Pământule, cum îmi ei tu toată fericirea vieții mele?... Cine ți-a dat ție puterea asta și dreptul asupra noastră?... Ooof, dragă Constantine, de acum n'am să te mai văd, șoaptele tale n'am să le mai aud și copiii tăi nu vor mai avea cui să iasă în cale!... Copilița ta, nu se va mai desmerda la peptul tău.

Toată lumea asculta în lacrămi, bocetul nenorocitei femei. Inimele lor necăjite se înduioșau de durerea nespusă din vorbele ei. Și era atât de dureros, sunau atât de înfiorător țipetele acestea peste tăcerea mormântală, ce se întindea stăpână peste mulțimea nenumărată. O lacrimă străluci în ochii preotului. Și luând o mână de pământ aruncă peste sicriu, pronunțând eternile cuvinte atât de dureroase: Fie-i țărâna ușoară!»

Și ca la un semn pământul începu să curgă în valuri negre, hodorogind înfiorător peste capacul cosciugului, acoperit cu o stambă neagră.

«Marinuine!... Marine! strigă Mama Ioana cu desnădejde, mai uită-te încă odată, apropie-te și vezi cum pământul ne răpește ceia ce avem mai scump pe lume!... Marine, de-acum n'ai să-l mai vezi, Marine!

Și Mama Ioana căzu aproape leșinată pe marginea groapei care se umplea cu repeziciune, sub graba groparilor. Preotul se gătea să plece și-și strângea cu grijă epitrafilul și cele ce mai avea, punându-le într'o bazma roșie punctată în negru. Printre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

morminte umblau câteva femei, care-şi adusese aminte sub povara plânsetului, de morţii lor uitaţi. Şi deodată, din câteva părţi ale cimitirului, începură să se audă bocete încete. Mai toată lumea plecase. Grupuri, grupuri, oamenii se pogorau la vale, părăsind locaşul acesta al durerii, unde sufletele lor se liniştise în lacrămi amare. Cât de mici se simţeau ei în faţa mormintelor, căutând să deslege misterul acesta de nepătruns, în faţa căruia minţile cele mai înalte se umilesc neputîncioase. Cât de bine simţise oamenii aceştia simpli, privind mormintele ale căror cruci scânteiau în soare, nemernicia şi neputinţa neamului omenesc. „Ce e omul? se întrebase ei cu o durere adâncă în inimile lor.

Mama Ioana tot plângea. Marin şi cu încă câteva femei mai rămăsese aşteptând, cu ochii înroşiţi de lacrămi, să se ridice de lângă pământul care o atrăgea şi pe care îl uda cu lacrămi din belşug.

«Mamă! zise Marin cu o voce perdută de durere. Hai, scoală că lumea ne aşteaptă. Şi mai mult sprijinită de el şi de femei, Mama Ioana merse încet, doborâtă de atâtea lacrămi până la poarta cimitirului.

Aci păru că-şi aduce aminte de ceva şi tresări.

«*Constantine!...* mai strigă ea odată din adâncul inimei. *Şi ochii i se întoarse, mişcându-se cu o durere sfâşietoare, către locul părăsit din vârful dealului, unde îşi lăsa comoara şi fericirea unei vieţi întregi.*

VII

Trecuse vreo două, trei săptămâni, de când Gheorghe omorâse pe Constantin. Era Duminecă. In faţa cîrciumei lui Nea Tache, hora se întindea ca şi altă dată, mândră şi liniştită. Un vânt uşor de primăvară răcorea frunţile îmbrobodite de sudoare, a jucătorilor veseli. Melodiile viorilor răsunau în valuri bogate şi plopul îşi tremura frunza, doinindu-şi cântecul său veşnic. Intr'un colţ la umbră, un cîrd de femei mai tinere şi mai bătrâne, vorbeau să-şi treacă timpul.

«Fă, Ilinco! zise una din ele. Ia treci şi tu în horă şi joacă că doar nu te trag copchii de poale. Zău, adică de ce n'am juca şi noi, bătrâneţele! Numai ei? Ia haideţi!

«Ia taci mai bine din gură, coană Catrină. Ce tot vorbeşti degeaba? răspunse Ilinca n'am o oglindă să ţi-o dau să-ţi vezi ochişorii că nu ai mai dori să joci!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Ah! mironosiță! exlamă prima vorbitoare în rîsetele voioase ale tuturor. Nu te vezi ce frumoasă ești?... Zicând acestea, își aținti privirea cercetătoare spre cîrciumă. Prin mijlocul drumului se vedea viind o ființă gârbovită sub povara anilor, dar mersul ei arăta voiciunea și fața ei bunătatea. Buzele îi surâdeau încet și pe colțul lor părea că mijește o glumă.

«Uite și Baba Anca! strigă o fată, ce obosită de joc se așeza între femeile grupului nostru.

«Bună ziua, leliță Anco! zise Catrina. Ce mai faci?

«Bună ziua, ce să fac? la cu necazurile vieții. îmbătrânim și tot nu le vedem pe toate!...

«Adevărat!... Dar ce s'a întâmplat?

«Nici nu vă trece prin gând! De când sânt nu mi s'a pomenit așa ceva! Închipuiți-vă. Cloșca să mănânce puiul din ou!

«Ce vorbești!!!

«Iacă am îmbătrânit și n'am văzut una ca asta! Ciocnise puiul coaja, eșise pe jumătate și ea-i rupe osișoarele și le mănâncă! Gândiți-vă!

«Ce o fi 'nsemnând și asta?! cobi una dintre femei.

«Ce să însemne? strigă Baba Anca. Ia am avut noroc de-o altă cloșcă, pe care voiam s'o răsclocesc. Și mi-am scos cu dânsa puii. N'ște puișori de-o frumusețe, să nu fie de deochi! Dar să vă spun ceva... nou...! Nu știți nimeni? Cum, n'ați aflat? M'am întîlnit cu Gheorghe!

«Cu Gheorghe??!!

«Da, cu Gheorghe!

«Când a venit?

«Chiar azi.

«Și liber?... Nu l-a pedepsit? Nu l-a pus la închisoare? Cine-mi spunea mie că e condamnat să-i zacă oasele în întuneric zece ani?

«Ți-o fi spus ție; dar eu l-am văzut cu ochii, cum te văd pe tine! răspunse Baba Anca cu putere. Ba încă am vorbit cu dânsul!».

«Ei, și ce ți-a spus criminalul?

«Rânjea, bată-l Dumnezeu să-l bată! Cică tribunalul l-a găsit că nu-i vinovat, căci a fost în—stai cum dracu i-a zis— în leee... legitimă apărare!

«Cum? legetemă apărare?!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Da! A îndesat bani, bani, hoțul. Și-a pus advocat știți pe roșcatul cela, un hoț și un câine la inimă. Și-a fost deajuns!

«Ah! strigă o femee. Biata Ioană! Nici măcar mulțumirea sufletească, că ucigașul bărbatului ei a fost pedepsit. Și acum să-l vadă umblând liber prin sat, ba încă să-i rânjească! O, oamenii ceia a dreptății sunt oamenii fără de legii. Ei nu an văzut durerea, care să-i înduioșeze, în urechile lor nu a răsunat țipetul femeii nenorocite și mintea lor nesimțitoare nu a căutat să facă dreptatea. Mișeii! Urechile lor nu aud durerea noastră și ochii lor nu o văd!».

Femeile ascultau cutremurându-se. Sufletele lor se îndoiau sub puterea vieții acestor cuvinte. Și tăcerea urmă cîteva clipe, neîndrăsnind nimeni să o întrerupă.

„Așa e! șopti una într'un tîrziu.

„Așa e! întăriră deodată cu toate.

In timpul acesta un copil venea în goană spre grup.

„Mamă, strigă el. Hai acasă, te chiamă tata!

„Hai că viu, răspunse o femee.

„Să mergem și noi, că-i noapte! adăugară și celelalte sculându-se să plece. O melancolie ușoară plutea în sufletul lor! Pe fața lor părea că se întinde ecoul durerii nespuse a Mamei Ioana. Și Baba Anca se sili să glumească.

„Catrino! zise ea. Să știi că mâini disdedimineața sunt la tine. Vezi să nu dormi.

„Bine, bine, lasă!..

„Ce să las? Bagă seamă să nu sugă vițelul. Bună seara Și cu ochii surîzând încet, se îndreptă spre casă.

Hora se stricase. Fluerări ascuțite și chiote îndrăsnețe de-ale flăcăilor întovărășeau fetele gătite, ce plecau spre casă. Dinspre drum o cireadă de boi venea liniștită, în mijlocul prafului stîrnit. Și aproape ca la un semn, depe toate hornurile caselor, rotocoale alburii de fum începură să se rotească, ridicându-se ca o jertfă spre cer!

VIII

Era aproape miezul nopții. Crucile mormintelor apăreau ca niște fantome necurate în întunerecul cimitirului. S'ar fi părut că sufletele chinuite ale morților s'au trezit din somnul lor veșnic pentru o clipă, lăsându-și umbrele negre, să tremure tainic la marginile mormintelor. Jos în vale, satul se odihnea sub lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mina albă a lunei într'o liniște solemnă. Din când în când câte un câine răguşit, speriat din somn, îşi mai aducea aminte să latre. Nici o adiere de vânt, nici o mişcare nu se auzea de nicăeri.

Deodată un scârţâit de uşă trezi somnul cimitirului. Şi o umbră neagră se văzu înaintând printre crucile mormintelor. Ce fiinţă omenească putea să fie aceasta? Care vieţuitor putea să îndrăsnească să intre noaptea în împărăţia morţilor?... Dar umbra părea ea însăşi, că este de pe acolo! Ea înaintă încet până la un mormânt de curând făcut şi îngenunchiă cu durere, şoptind încetişor; „Tată, tată!...

Era Marin pe care zbuciumul sufletului său îl adusese să ceară ajutor şi tărie în puterea răzbunării. Cu capul sprijinit de cruce, el plânse câtva timp îndurerat. Gândurile lui se amestecau, urmărindu-se cu furie; şi deasupra tuturor tr na ca un stăpân atotputernic gândul răzbunării. I se părea că sufletul tatălui său pluteşte dinaintea ochilor lui, poruncindu-i cu o ură nestăpânită şi cu sprâncenile încruntate să-l răzbune.

„Ascultă! răsuna par'că prinprejurul său poruncitor. Gheorghe nu trebue să rămână fără pedeapsă! Nu trebue... Aci în mormântul meu. eu tatăl tău, mă voi zbate nenorocit până în ziua când el va fi pedepsit. Eşti fiul meu şi eu îţi cer, să mă răzbuni!" O clipă se gândi la Ileana, la fericirea şi iubirea lui. Dar nu!... se scutură cu putere... nu, el nu avea dreptul să fie fericit, cât timp sufletul tatălui său nu se va linişti acolo în mormânt şi ura lui nebună nu va fi potolită în sânge. Iarăşi gândul i se întoarse cu putere spre Ileana lui. Şi mintea lui zbuciumată şi obosită, păru că vede pe Gheorghe cum îi fura fericirea. Tresări ca de un vis urât şi fiorii îi înghe ară sângele. Începu să plângă în hohote, ce răsunau înfiorător în tăcerea mormintelor şi a nopţii. Se simţea nenorocit, nespus de nenorocit şi i se părea că nici odată de acum încolo, viaţa nu-i va mai fi fericită. O clipă îl stăpâni gândul morţii şi nesimţirea din juru-i îl atrase cu putere.

Dar în faţa ochilor minţii îi apăru din nou figura rugătoare a tatălui său, ce îl ruga să-l răzbune. O hotărâre nebiruită străluci în ochii întunecaţi şi perduţi de durere ai lui Marin. Se sculă liniştit, puse mâna pe cruce şi cu o voce tare strigă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Pe mormântul tău tată, jur că te voi răzbuna! Odihnește în pace, căci fiul își va ține jurământul!...

Cuvintele se perdură în depărtare și un ecou vag le repetă neînțeles. In aer părea că zboară ființe nevăzute, ce se înfiorase de puterea strigătului. Și o pasăre speriată din somn, zbură fricoasă din culcușul ei bătând aerul zgomotos cu aripile amorțite.

In acest timp, o umbră se furișa încet pela spatele lui Marin. Acelaș scârțîit se auzise, acelaș foșnet prin iarbă, dar cel care cu mâna pe cruce jurase, în prada gândurilor nu simțise nimic.

«Marine!» se auzi o voce plăcută ca un cântec de înger. Acesta se întoarse repede. In fața lui recunoscu pe Ileana. Razele lunii cădeau pe fața ei frumoasă, arătând-o ca pe o zână din puteriile poveștilor. Era atât de drăgălașă, vocea ei era atît de dulce și ochii ei străluceau de o iubire nebună, privind fața întunecoasă a lui Marin.

Acesta o privea. Și sufletul lui atât de întunecat păru o clipă că-și uită durerea. Iubirea îi cuprindea furioasă inima lui chinuită! Dar totuși rămase nemișcat sub povara jurământului!...

«Marine! strigă Ileana din nou și începu să plângă! Atunci nebun de iubire, se aruncă în brațele fericirei. uitând că se află în împărăția morților și lângă mormântul tatălui său!

IX

In casa lui Gheorghe totul plutea într'o tăcere chinuitoare. Florica, nevasta lui Gheorghe, sta pe un scaun mâhnită și lacrămi îi curgeau fără voe din ochii ei îndureraţi. Își blestema soarta care o adusese în starea în care era și părinții, cari o nenorocise. Imprejurul ei, copiii stăteau uitându-se la mama lor, ce plângea nemângîiată. In ochii lor scânteiau lacrămi!

«De ce plângi, mamă? întrebă cu un glas sfios unul dintre copii.

„Plâng, dragii mamei, plâng soarta mea cea amară și viața mea cea nenorocită. Să dea Dumnezeu praful să nu se aleagă de acei cari m'au nenorocit și care nu se uită la mine. Vermii și păduchii să-i mănânce, pe acela și pe calăul acesta neîndurat, care mă chinuește mai rău ca fiara!

Lacrămile curgeau șiroae pe fața ei zbuciumată de durere. Și mîinile i se ridicau în sus poruncitor, ca și când ar fi întărit blestemele ce pronunța. In fața ei, copiii slabi și fără viață

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o ascultau înfiorați, cutremurându-se la vorbele ce eșeau cu atâta putere, din inima căsăpită și chinuită a mamei lor. O! cunoșteau atât de bine pentru ce plângea mama lor, cunoșteau atât de bine inima crudă și fără milă a tatălui criminal, în fața căruia fiori de groază îi apucau și care îi bătea ca pe niște vite nenorocite. Și plânsetul lor nevinovat se uni într'un concert dureros la acel al mamei.

„Dar de ce n'o mai fi venind bunicii pe la noi, mamă dragă? întrebă un copil cu vocea în lacrămi.

„Of! dragul mamei! răspunse vătetându-se mama Florica. Ei m'au nenorocit, ei... și acum nici nu vor să se mai uite la mine. M'au adus aicea într'o seara de vară și m'au lăsat în prada monstrului acestuia, care m'a omorât cu totul și care o să vă omoare și pe voi. Din seara aceia nici c'au vrut să mai mă vadă. Dar Dumnezeu e mare, el știe ce face și blestemele mele neputincioase o să-i ajungă odată și odată. Și atunci se vor gândi la Florica lor, cum au lăsat-o de s'a chinuit o viață cu un bandit de codru. Se vor gândi că blestemele mele îi ajung

„Tata, vine tata! exlamară cu groază copiii, ghemuindu-se într'un colț al casei. Un zgomot se auzia. Biata femee tresări cu frică și lacrămile i se uscară în ochi. Presimția o fu tună grozavă și spăimântătoare și bănuiala i se întări mai înfricoșată când văzu sprâncenile negre și încruntate, fruntea încrețită și sub ea ochii nespus de întunecați și sângeroși ai lui Gheorghe. Era furios și asta se cunoștea din toate mișcările lui.

„Fă, zise el cu o voce ce părea un răcnet de fiară. Ce-ai făcut până acuma? N'ai știut că viu eu? Unde-i masa?... De ce nu-i așezată? Aa?... Și întorcându-și mâinele lui criminale, lovi cu o sălbătăcie fără seamăn în fața Floricăi.

„Banditule! gemu ea printre dinți și din buze începu să se lase la vale o dâră de sânge. Gheorghe rămase încremenit. Era pentru prima oară, când femela nenorocită din fața lui, îndrăsnea să-i zică în față o vorbă atât de cumplită. Trebuia pedepsită grozav! Și cu o furie nemai pomenită, cu dinți scrîșnind înfiorător o apucă cu mîinile lui ucigașe și făcându-i un vânt puternic, o lovi cu capul de peretele din față. Nenorocita femee gemu de durere și se prăbuși aproape în nesimțire jos la pământ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Dumnezeu să te pedepsească! mai putu geme ea.

Atunci, nebun de furie, această fiară hidoasă începu să lovească cu picioarele în corpul însângerat, ce se zbătea în faţa lui.

Copiii îngroziţi de frică se ascunsese sub pat. Ei tremurau că acest om, ce se numia tatăl lor, să nu-i omoare şi pe dânşii în furia lui grozavă. Dar nu; după ce-şi văzu victima în nesimţire, tatăl lor în loc să-i mai caute pe dânşii, întră cu pumnii încleştaţi şi cu faţa întunecată în odaia vecină. Când se văzură singuri, copiii eşiră de sub pat şi aruncându-se în genunchi lângă corpul însângerat al nenorocitei lor mame, începură să plângă încetişor viaţa lor tristă şi soarta lor amară.

Intrat în casă, Gheorghe se trântise furios pe patul unde dormia de obiceiu. Gîndurile lui se duseră cu repeziciune la fata ce îndrăsnise, cîteva clipe mai înainte, cu atîta mîndrie să se opue voinţei lui de sălbatic şi care avusese curajul, să-l facă în faţă criminal. Se dusese la tatăl ei, o ceruse pentru un tovarăş de al lui de pungăşie, făurindu-i aceiaşi soartă, pe care o făurise şi nevestei lui.

Dar această fată fără minte, Ileana a Mamei Caterine, îi răspunsese mîndră şi poruncitoare: „Tu, ce eşti un criminal şi nimic mai mult, ţie nu-ţi dau voe să dispui de soarta şi inima mea. Deşi mi-ai făgăduit că mă vei nenoroci de nu te voi asculta, mai bine o moarte fericită şi demnă decît viaţa spurcată şi nenorocită, pe care mi-o oferi!

Furia lui creştea spumegînd ca valurile unei mări bîntuite de furtună, aducîndu-şi aminte de vorbele şi mîndria acestei fete. Aaaa! scrîşni el din dinţi. Am să-i arăt eu cine sunt, am să-arăt că pot să-mi ţin cuvintele mele.

Şi gîndurile i se schimbară brusc, aducîndu-şi aminte de Constantin. Tot aşa făcuse şi acesta. Dar Constantin fusese tare şi dacă n'ar fi fost beat, el ar fi rămas şi acum chinuindu-se în ura lui nestăpînită. Îşi aducea aminte de clipele în care duşmăniea lui veche se stinsese, scăldîndu-se în sîngele lui Constantin. Simţia din nou şi acum mulţumirea ce avusese, văzînd pe duşmanul lui de moarte, zbătându-se în sânge la picioarele lui. Apoi, se vedea în faţa judecăţii care-l achitase, dîndu-i libertatea. Nu-i vorbă îndesase şi cîţiva bani! Dar ce-i păsa lui, cînd el putea să-l ia îndoit, într'o singură noapte de hoţie?! Cîte vieţi nu căzuse sub cuţitul ascuţit şi neîndurat din mîna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui?! În umbra pădurei pe cîți nu făcuse el să dispară fără urmă?!

După ce-și omora victima, îi lua tot ce avea și apoi luând-o de mână o tărîia pînă în mijlocul pădurei, unde nu pătrunsese încă alt picior de om afară de al său. Acolo era o prăpastie adîncă, atît de adîncă încât dacă aruncai o piatră mare într'însa, lovitura căderei nu se mai auzea. Această gură a pămîntului înghițise flămîndă, atîtea victime nenorocite de vieți omenești. Cam tot prin mijlocul pădurei nepătrunse își făcuse acesta și un fel de colibă ascunsă mai mult în pămînt, unde își punea tot ce nu trebuia văzut de ochii lumei sau unde aducea victimile de prin satele învecinate, înainte de a le azvîrli în grozavul mormânt al naturei.

De ani de zile de când el lucra în întuneric fără ca nimeni să-l simtă!... Și acum o fată slabă și neputincioasă avusese curajul să-l facă criminal în fața lumei și totodată să i se împotrivească.

Deodată, un gînd înfiorător se născu în mintea sălbatică a lui Gheorghe. Și buzele i se deschise într'un surîs diabolic, iar inima tresări de o plăcere barbară. Aaa!... râse el încetișor. Îi voi arăta eu ce pot!... Și ultimile cuvinte le pronunță aproape tare.

Noaptea se lăsa cu încetineală peste tot și întunerecul devenea din ce în ce mai tare. Luna răsărise; dar stătea ascunsă după nori. Totul se zbătea într'o tăcere solemnă. Din când în când se auzia behăitul vreunui miel rătăcit de mama sa, sau răgetul vreunei vaci ce își chema vițelul.

Gheorghe se sculă și-și frecă mâinile cu mulțumire. O bucurie nespusă se întindea stăpână peste trăsăturile lui, câteva clipe mai 'nainte atât de încruntate. Deschise ușa și în fața ochilor apăru tabloul ce ar fi înduioșat inima cea mai împetrită și sălbatică: Mama Florica, într'un lac de sânge, adormită de durere, iar lângă dânsa copiii cu capul pe corpul ei, adormiți în aceiași mișcare plângătoare! Ochii lor închiși erau uzi de lacrămi!...

Dar inima lui Gheorghe era prea crudă pentru ca să se înduioșeze de așa ceva. El trecu nesimțitor pe lângă dânșii și eși afară, încet și cu băgare de seamă intră în grajd și se duse la calul lui cel mai bun. Îl bătu prietenos pe coamă și calul își

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întoarse ochii lui mari şi nevinovaţi, mirat par'că, că biciul crunt al stăpânului său nu-l lovise încă. Părea că-l întreabă blând şi nevinovat, ce a păţit de se poartă atât de prietenos cu dânsul.

O lampă mică de gaz lumina colţul grajdului, unde se aflau calul şi Gheorghe. Acesta stătu o clipă gânditor, apoi se apucă cu grabă de lucru. Lua fiecare picior al calului şi-i adăuga pe lângă copită şi un pachet de pae, pentru ca să nu se audă tropotul lui. Apoi îl apucă de frâu, stinse lampa micuţă şi eşi grăbit din aerul stricat şi puturos al grajdului.

Tot satul dormea şi o linişte desăvârşită îţi ţiuea în auz. Numai Gheorghe, călare pe calul său negru, mergea liniştit în întunericul nopţii. Deodată se opri. Descalecă iute, îşi legă calul de un stâlp şi se perdu în întuneric!...

X

In aceiaşi noapte, Ileana dormea liniştită în căsuţa ei micuţă şi albă din faţa grădinei parfumate. Candela ardea sub icoana Maicei Domnului, aruncând o lumină palidă, ce străbătea cu greu întunerecul de nepătruns al casei. Luna, ce stătuse ascunsă după perdeaua norilor mari şi negri, îşi aruncă razele ei luminoase, descoperind pe faţa albă şi tânără a Ileanei un zâmbet fericit.

Ileana visa şi visa la fericirea ei dorită, visa la Marin pe care nu-l mai întâlnise, din noaptea în care la mormântul tatălui său, depusese jurământul răzbunării. I se părea că se află într'o pădure mare, mare de tot şi se plimba fericită la braţul lui. Deodată, în depărtare răsări sub privirea ochilor lor fericiţi, o casă mică ce părea mai mult o colibă părăsită. Când fură aproape de ea, văzură cu groază pe Gheorghe cu ochii lui sângeroşi, cum eşi repede din colibă şi se îndreptă cu cuţitul în mână către ei. Se repezi la Marin şi cu o lovitură de cuţit îl trânti jos, la picioarele copacilor, scăldat în sânge. Apoi cu o mişcare de pisică o apucă de gât şi o târâi până la marginea unei prăpăstii spăimântătoare.

I se părea că cade la fund, că se prăbuşeşte ca piatră în adânc, când deodată se simţi cuprinsă de nişte braţe ce o ridicau în sus şi imediat după aceia legănată par'că în mersul unui cal. Păru că se trezeşte o clipă! Şi în amorţeala somnu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui își dete seama, că este învăliță cu plapoma ei de acasă și cu ochii perduți în vis, privi luna ce tocmai atunci putuse să scape d'intr'un nor. Își închipui cu acea judecată amorțită de somn, pe care o uiți imediat, că razele lunii pătrund prin fereastra căsuței ei din fața grădinii.

Dar mersul calului nu o lăsa să doarmă. Privi înainte și desluși prin întuneric câmpul învăluit în tăcere. Ridică ochii neliniștiți în sus și văzu cerul presărat cu stele și nori; iar în locul candelii de sub icoana neagră a Maicii Domnului, luceafărul strălucitor tremura par'că cu frică, uitându-se spre pământ. Auzi deslușit mersul înăbușit al unui cal ce părea că merge pe lângă dânsa. Pământul i se părea că fuge înapoi și niște brațe păreau că strâng corpul ei plăpând. Inima începu să-i bată cu putere, fiori de groază îi cutremurau tot corpul! Voi să țipe, dar cuvintele i se opriră în gât neputincioase!

Și deodată, cu o mișcare disperată se repezi să sară în picioare, lovind în zbuciumarea sa desnădăjduită calul, ce porni într'o goană nebună. La lumina lunii recunoscu cu groază pe Gheorghe, ce zăpăcit de mișcarea fulgerătoare a Ileanei, se silia din răsputeri să oprească calul și să nu-i scape fata ce lupta în speranța scăpării, cu puteri întreite.

Picioarele Ileanei desculțe se loveau neîncetat de pământ, în goana furioasă a calului! Mâinele ei loveau cu putere dușmanul în față! Calul fugea nebun și Gheorghe cuprins de o furie diavolească, numai știa ce să facă! El? să fie lovit cu atâta îndrăsneală?... Calul lui cel mai bun să nu-l asculte? Și acum când era aproape de pădure, să-i dea drumul? O, pentru nimic în lume!... Apucă frâul cu o mână și zmuci cât putu; dar în acest timp. Ileana, slăbită din strânsoarea brațelor lui de fer, cu o ultimă sforțare, îi scăpă.

Căzută pe pământul negru al drumului, Ileana obosită de luptă, rămase o clipă nemișcată. Își roti ochii perduți prin prejur, văzu pădurea nesfârșită și întunecoasă, văzu pe Gheorghe ce nu putea să-și oprească calul și cuprinsă iarăși de o groază nespusă, începu să fugă spre sat.

«*Ajutor*!... *Ajutor*!... începu să răsune sinistru în întunericul și liniștea nopții. Săriți, oameni buni că mă omoară Gheorghe!... Ajutor!... Mamă, mamă!... Mariine!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O speranță de mântuire dumnezească o împingea să fugă înainte mereu, fără încetare. Satul era așa de departe, o știa prea bine! Dar poate că cineva rătăcit pe drum, vreun călător întârziat de prin alte părți, ar putea să-l iasă înainte. Vreo minune dumnezească putea să o scape! Dar nimeni! Nici o umbră de om nu se deosebea în întuneric, nici un strigăt, o speranță, nu răspundea prin liniștea nopții strigătelor ei, perdute în zadar.

Și în urmă, s'auzea venind ca un potop neîndurat, Gheorghe. Mugind, cu ochii aprinși în întuneric, el mușca cu dinții carnea bietului animal, care trecând ca un fulger prin noapte se apropiea văzând cu ochii de l'eana.

«Scapă-mă, Doamne scapă-mă!.,. Ajutor ajutor, oameni buni! striga aceasta cu disperare nebună, simțind focul năprasnic ce se apropia și o ardea din spate. Nu mă lăsați, nu mă lăsați!...

Dar cine să o audă? Cine să-i răspundă?... Natura o privea liniștit. Stelele sclipeau tremurător pe cer, urmărindu-și drumul lor veșnic; doar vântul părea că-i mângâe fruntea, răcorindu-i fața îmbrobodită de sudoare și îmbărbătându-o.

«Și mama doarme!... și tata tot așa!... sclipi ca o fulgerare în mintea Ileanei. De-ar ști ei? !...

Gheorghe era aproape. I se păru că deosebește înaintea ei o formă omenească, dar totul peri ca o nălucire. Voi să fugă mai tare, dar nu putu. Simți puterile sleindu-i-se, mușchii îi tremurau, picioarele n'o mai puteau ține. Deodată totul se întunecă ca de moarte în fața ochilor ei, o sudoare rece îi acoperi tot corpul și fără să mai știe nimic, leșinată de luptă și groază se prăbuși la pământ, în timp ce Gheorghe, rânjind fioros, descăleca de pe calul în spume.

Și... în întunericul șanțului de alături, ascunși în erburi, străluciau cercetători ochii unui om!...

XI

Era atâta frumusețe pe cer! Stelele luminoase păreau ca niște diamante strălucitoare, ce împodobeau drumul pe care luna mergea liniștită și gânditoare. Era atâta farmec în lumina dulce a lunei, atâta fermecare de dor plutea în văzduhul înste-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lat! Şi sufletul părea că se ridică şi el în slavă şi ochii priveau perduţi în întunericul nopţii plin de umbre şi de mistere.

Marin sta pe prispa casei. Şi în faţa acestei frumuseţi a naturii, fruntea lui în loc să se înseninieze, părea că se încruntă sub chinul unor gânduri sfâşietoare. Iar capul lui, altădată mândru şi stăpânitor, acum sta aplecat în jos, ca sub povara unei dureri prea grele, pe care el nu o putea suporta.

«Ileano! Ileano!... şopti el. Unde te-ai dus fără să spui la nimeni, cine te-a luat din fericirea căminului tău?.. Cum nu te-ai gândit tu în ce stare mă laşi pe mine.... Cum nu te-ai gândit că mă nenoroceşti!!!...

Gândurile lui se frământau dureros, încreţindu-i fruntea lui lată şi frumoasă. Inima i se sfîşia de durere.

«Cum?... cine a putut s'o ia?... se întreba el fără să-şi poată da răspunsul. Îşi aduse aminte de momentul nenorocit, în care primise vestea că Ileana lui iubită perise din casa părintească fără urmă. Îşi lăsase boii pe câmp, în mijlocul zilei şi nebun de desnădejde se dusese cu capul gol şi într'o goană nespusă la tatăl ei. Şi aşa era!... Cu lacrămi în ochi îi povestise bătrânul toată nenorocirea grozavă. Ii spusese între altele, că cu o-zi mai înainte, Gheorghe venise să o ceară în căsătorie pentru un prieten de al lui şi că ea nu voise în ruptul capului.

«Biata fată! exclamase bătrânul cu o durere sfâşietoare. Ea te iubia pe tine! Dar acum unde s'o fi dus?... Cine o fi luat-o?... Cum a plecat de aici fără să se gândească măcar la noi?!...

Aşa vorbise bătrânul! Dar Marin fără să mai aibă putere să-l asculte, se'ntorsese acasă ghemuit şi plecat, ca şi când cuţitul ar fi stat deasupra capului lui. Şi în inima lui sfâşiată de durere, intrase o bănuială crudă şi amară, care-l strivia şi care-l omora cu viaţă.

«Dacă Gheorghe o fi luat-o s'o nenorocească aşa cum promisese? Da! aşa trebue să fie!,..

O ciipă rămânea sub povara siguranţei neclintite. Şi de odată o azvârlea cu putere!

«Nu! nu poate să fie aşa!»... Şi ochii lui priveau perduţi în întunericul plin de mistere al nopţii. «Oare să mă fi nenorocit şi pe mine, înainte ca cuţitul meu să-l lovească?... se întreba el cu o groază nestăpânită. Dar dacă o fi fugit cu cineva?.., Daçă o fi iubind pe altul?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Şi la gândurile astea părea că un fer roş de foc îi sfredeleşte fără'ndurare inima lui chinuită.

Câinele, care urlase la moartea tatălui său, şedea lângă dînsul prietenos, privindu-l cu ochii lui mari şi nevinovaţi. Marin se uită la dînsul şi i se păru că ochii lui râd. Va să zică şi câinele râde de mine? îşi zise el, simţind par'că o plăcere să se umilească. Şi luând o piatră mare de jos o azvârli cu putere în câine, care fugi fără să scoată un vaet, la lovitura dureroasă ce primi.

Tocmai se uita după dînsul, căindu-se de ceia ce făcuse, când uşa casei se deschise fără zgomot şi o umbră de femee, umbra Mamei Ioana se deosebi în întuneric.

«De ce stai aşa îndurerat, dragă Marine?!... îi zise ea cu o voce plină plină de o bunătate cerească. Mai lasă gândurile căci ele te'nebunesc. Poate-o găseşte. Ascultă măcar odată pe mama ta cea bună!...

«Of!... mamă, mamă!... răspunse acesta sculându-se în picioare. Tu nu vezi că toată fericirea vieţii mele, se perde pentru totdeauna? Tu nu înţelegi că odată cu Ileana piere şi rostul vieţii mele?... Nu înţelegi că sunt nenorocit.., mamă!... mamă!...

Şi începu să plângă în hohote, la pieptul iubitor al mamei sale. O!.. înţelegea atât de bine Mama Ioana, durerea din sufletul copilului ei. Iubise şi ştia şi ea ce însemnează a iubi, cu adevărat. Strânse la peptul ei cu dragoste, pe acela ce plângea pe mormântul iubirei sale. Şi fără să mai zică o vorbă, intră din nou în întunericul căsuţei, lăsând pe Marin în zbuciumul gândurilor lui negre.

Stătu mult acesta pe prispă, sub cerul presărat cu diamante şi sub lumina blândă şi iubitoare a lunei. Işi adusese aminte că trebue să se culce, când un zgomot îi atrase deodată luarea aminte. Şi o umbră păru că se vede în întuneric.

«Cine e? întrebă Marin cu o voce puternică.

«Un om ce îţi voeşte *binele!* i se răspunse.

Umbra era aproape şi la lumina lunei, Marin recunoscu pe acela, ce în a treia zi de Paşti venise să asculte, şoaptele lor fericite, în dosul dudului bătrân.

«Ce cauţi aici în curtea mea la miezul nopţii? îl întrebă Marin fără să se scoale. Sau eşti trimes din nou de acel câine ca să mă ispiteşti şi să pui la cale o altă crimă nelegiuită?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Nu !... Am venit pentrucă îţi vreau binele, am venit să-ţi spun despre Ileana ta...

«Ce ştii ? îl întrerupse Marin cu ochii măriţi de nerăbdare, punând mâna lui de fer pe umerii vorbitorului. Spune !...

«Iţi voi spune totul : Ileana ta a fost luată de Gheorghe şi dusă în fundul pădurilor, într'un loc în care n'a pătruns încă nimeni şi unde are el o căsuţă mică, un fel de colibă, în care a pus-o...

«Şi acum ?... acum, e acolo ?

«Da, e acolo şi te aşteaptă pe tine să o scapi. Am fost înduioşat de durerea ta şi de inima ta cea bună. Il urăsc pe Gheorghe, deşi am fost cu el şi nu vreau ca Ileana ta atât de frumoasă să cadă nenorocită şi batjocorită de acest mizerabil, care ne-a înşelat chiar şi pe noi. Du-te şi-o scapă, căci eşti dator.

«Ileana !... am găsit-o ?... Eşti sigur ?... E adevărat ce spui?... întreba cu repeziciune Marin, cuprins de o bucurie nestăpânită Va să zică putea iarăşi să fie fericit ? Putea iar să aibă pe Ileana lui, s'o regăsească, s'o scape !... Dar dacă o fi nenorocită dacă.. dacă mizerabilul... Gândurile i se încurcară şi abia şopti «Dar el.. Gheorghe... încă nu...?

«Nu, nu cred ! îl întrerupse noul tovarăş, ne äsându-l să termine dureroasa frază. Nu a avut încă timpul ! De acum încolo, poate. Acum însă, grăbeşte-te, căci altfel te vei căi mai mult şi vei fi mai nenorocit decât până acum.

«Să mergem ! strigă Marin. Imi vei arăta locul, nu-i aşa ?

«Da, voi merge cu tine !

«Să mergi, să-mi înfing cuţitul meu în carnea lui şi să mi-spăl în sângele lui ! Doamne, fă să ajung la timp.

Cu paşi repezi, aproape într'o goană, se repezi spre grajd de unde scoase căluţii lui. Stătu niţel în dreptul ferestrei casei şi strigă : «Mamă, mamă mă duc la Ileana s'o scap şi roagă-te pentru mine ! Fii liniştită şi aşteaptă-mă fericit !»

Apoi grăbit, nespus de grăbit, tremurând în mişcările-i repezi, încălecă pe calul său roib şi porni ca vântul, însoţit de tovarăş, spre locul unde-i stătea fericirea şi iubirea, unde Ileana plângea poate fără 'ncetare, rostind numele său.

Tropotul cailor răsună din ce în ce mai slab, până când ottureintră în tăcere solemnă. Cerul părea că se luminase şi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai mult, făcliile lui păreau că ard mai aprins, luna măreaţă zâmbea fericit, iar jos pe prispa casei, Mama Ioana se întreba neliniştită: «*Ce-o fi însemnând vorbele lui Marin şi unde s'o fi dus feciorul ei? !..*

XII

Zvârlită de mâna ucigaşă şi neîndurată a lui Gheorghe, Ileana zăcea încă leşinată, pe patul aspru din coliba mică şi murdărită de sânge din întunericul pădurilor. Soarele răsărise, dar razele lui nu puteau să privească până la dânsa. Nemişcată, ea sta într'un întuneric aproape desăvârşit, neştiind ce-i împrejurul ei şi unde se afla.

Incetul cu încetul păru că-şi revine în fire. Obrajii palizi, până atunci se roşiră din ce în ce mai tare şi răsuflarea deveni tot mai regulată. Când deschise ochii, îşi roti capul privind buimacă 'nprejur, fără să-şi dea seama de nimic, fără să-şi aducă aminte cât de puţin de cele ce se petrecuse.

«Ce fel de noapte o fi asta? murmură ea văzând că încă nu era lumină. De ce-o fi aşa lungă? Se pipăi şi văzu că este învălită cu plapoma ei de acasă. Îşi întoarse ochii în tavan şi i se păru că nu se aseamănă de loc cu acela al căsuţei ei, cu faţa în soare. Privi încă odată cu ochii speriaţi împrejur! Şi în mintea ei slăbită de durere, începu să se facă lumină. Îşi aduse aminte de noaptea care trecuse, de cal, de lupta ei cu Gheorghe, de fugă şi în urmă.. nu mai ştia nimic! Ce făcuse Gheorghe cu dânsa? Unde-o adusese? Şi unde se afla ea acum? Plină de groază, Ileana sări în picioare.

O!... ea nu se mai afla în căsuţa ei frumoasă din casa părintească! Soarele numai putea să se joace pe faţa ei, cu razele lui de aur! Nu!... Şi în locul ferestrei mari şi luminoase de acasă, văzu un ochiu de geam aproape cât pumnu! Şi încă şi acesta era acoperit cu gratii de fer. Uşa groasă de lemn era închisă pe dinafară

Şi împrejurul ei domnea un întuneric aproape de nepătruns! Nebună de disperare încercă să spargă geamul. Şi cu o lovitură de pumn, el se făcu ţăndări la picioarele ei. Ce folos? când gaura era acoperită cu fiare, pe care nimeni nu le-ar fi putut rupe. Şi chiar dacă o minune s'ar fi întâmplat şi le-ar fi rupt, ea constată cu o durere sfâşietoare, că gaura era atât de mică, încât doar capul ei de fecioară l-ar fi putut intră. Îşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sprijini faţa de fiarele groase şi se uită afară. Copaci, copaci şi iar copaci!... Soarele de abia putea să-şi trimită câteva raze prin haosul acela nestrăbătut de frunze.

„Mamă!... Unde eşti?... strigă ea p ângător.

„Unde eşti?... repetă pădurea.

„Tată!... Scapă-n ă tată!... adaugă ea cu un glas sfâşietor.

„Scapă-mă tată! repetă ecoul prelung de mai m lte ori. Şi păsări e îşi cântau fericirea în copacii din faţa ei! Şi natura câinoasă îşi juca mai depa te hora ei nebunatică.

Ileana privi cu ochi perduţi împrejurul ei.

„Unde sunt cu toţii? M'au lăsat şi nimeni nu ştie nimic despre mine. Cine o să mă scape din mormântul acesta de casă? Mamă, mamă, unde-ţi este iubirea?... O, voi nu ştiţi nimic despre mine şi Gheorghe o să mă nenoroccască! Marine! Marine!... Ce mă fac eu aici fără de voi?! Unde sunteţi? Doamne! Doamne!...".

Se repezi cu o disperare nebună la uşă. Trase de câteva ori din toate puterile corpului său; dar totul rămase zadarnic. Ingrozită, sfâşiată de durere, se ghemui într'un colţ şi ochii i se pir niră pe uşă cu frică, ca şi când pe acolo avea să-i vie moartea. Gândurile i se zăpăciră şi un gol nemărginit se făcu în mintea ei slăbită de durere.

Noaptea se lăsa pe încetul şi întunericul îngrozitor domnea stăpân atotputernic în lumea aceasta neturburată de oameni. O linişte ca în mormânt luă locul ciripirilor de păsări şi orice semn de viaţă dispăru. Numai un suflet se zbătea în tăce ea aceasta, tânguindu-se încet, o singură fiinţă plângea nenorocită în această împărăţie a întunerecului, departe de cei pe care îi iubea. Ileana! Şi acolo în mormântul acela de casă, ea plină de groază aştepta pe duşmanul ei, pe acela care o răpise din casa părintească! Işi închipuia că inima lui Gheorghe se va înduioşa la lacrămile ei, spera şi speranţa îi întărea sufletul şi îi micşora durerea.

Cu timpul cerul se umplu se de stele şi o rază de lună, din aceiaş lună care privea pe Marin sbătându-se nenorocit, străbătu frunzişul şi veni să lumineze fruntea Ileanei, întunecată de atâtea gânduri dureroase. Şi astă rază de lumină descoperi o lume nouă de durere, doruri şi aminiiri, în inima sfîşiată a tinerii fete.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Marine, Marine! şopti ea plină de iubire. Cât trebue să suferi tu pentru mine şi cât de nefericit trebue să fii. Pe unde...

Tresări. Cu o mişcare involuntară sări în picioare. Nişte paşi se auzeau împrejurul casei. O cheie se învârti scârţâind de vreo două ori şi uşa se deschise încet. Cu tot întunericul, Ileana deosebi statura mică şi îndesată a lui Gheorghe.

„Stai fără lumină? se auzi o voce răutăcioasă. Ileana se cutremură, fiori reci de ghiaţă îi scuturâ tot corpul, atâta răutate fioroasă răsunase în vorbele acestui om. Deodată un chibrit lumină toată casa şi o lampă pe care Ileana prin întuneric nu o putuse băga în seamă, fu aprinsă.

«Ai spart geamul? întrebă din nou vocea fioroasă, observând că geamul era spart. « u-i nimic puico, ai să mi-l plăteşti tu, lasă! «Şi luând un obion de lemn de lângă pat îl sprijini în cue în faţa geamului, făcând astfel să nu se mai vadă afară lumina din lăuntru. Apoi rânjind sălbatic, cu ochii lui încruntaţi de Tătar, se îndreptă spre Ileana.

«Aaa!... zise el printre dinţi. Ai crezut că n'am să pot să-ţi fac nimic, ai crezut că n'am să-mi ţiu cuvintele mele? Acum ai să dai seama de tot ceia ce mi-ai zis şi de îndrăsneala necugetată, pe care o ai avut de a te împotrivi ziselor mele! Şi mai mult încă de a mă lovi!

«Iertare! gemu Ileana. Iertare!... Du-mă acasă la părinţii din sânul cărora m'ai luat şi jur pe ce am mai scump în lume, că te voi asculta!

«Acum e prea târziu!».

Ochii Ileanei îl priveau rugători şi fără să vrea căzu în genunchi în faţa lui.

«Iertare! mai zise ea încăodată. De vrei...

«Nu, nu vreau să te ert!... Acum vreau să fii a mea! o întrerupse el încercând să apuce pe Ileana de mijloc.

Dar aceasta, cu ochii de fiară, tremurând din tot corpul, se trase înapoi cu o mişcare de tigroaică, ce-şi apăra puii. „Mişelule! răcni ea. Şi deodată îi apăru înaintea ochilor, icoana frumoasă a lui Marin, ce o privea iubitor. „Marine, Marine!.... strigă ea. Unde eşti de nu vii să mă scapi din ghiarele acestei fiare spurcate? Mariine!.. Marine!...

La auzul acestor vorbe, Gheorghe simţi într'ânsul sângele ferbând de furie. Ochii lui întunecoşi se întunecară şi mai mult.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Marin, zise el cu o ură sălbatică în voce. Marin a murit de mult. Cuțitul meu l-a lovit el însuși, trântindu-l la pământ.

«*Mizerabile*! scrâșni Ileana și cu o săritură apucă brațul lui Gheorghe. Mărturisește că minți! Fața îi era albă ca varul și ochii i se mișcau ca înebuniți de groază. Își aduse aminte de ce visase și mâna ei strânse mai tare, brațul vânjos al lui Gheorghe. «*Spune*»! răcni eă sălbatic. *Marin trăește, mărturisește-o*!...

Gheorghe atâțat de apropierea ei și de mâna gingașă care îi strângea brațul, simți o poftă nebună de a o poseda. El se aruncă asupra ei, cu toată puterea și sălbătăcia corpului său vânjos. Și cu o mișcare iute, căzu peste nenorocita fată, pe patul de scânduri din căsuța acea mică, ascunsă în mijlocul împărăției întunericului.

Ileana se zbătea cu toată puterea disperării, căutând să scape din strânsoarea brațelor lui Gheorghe! Totuși se vedea că n'o să poată rezista mult în fața corpului sălbatic ce se silia din răsputeri să o stăpânească. Era prea slabă și neînsemnată, pe lângă acela ce trăise o viață în crime și lupte. Dar în clipa când Gheorghe se credea mai sigur de prada sa, când brațele Ileanei păreau sleite de puterea desnădăjduită cu care rezistase până atunci, cu o mișcare pe care numai demnitatea lovită fără milă și durerea supraomenească o pot însufleți, Ileana reuși să lunece pe pământ, în genunchi și să se ridice din nou în picioare. Părul îi atârna în neregulă, încâlcit de luptă, fața îi ardea ca focul și ochii aruncau scântei de *Durere și Ură*!

Mirat de întorsătură lucrurilor, Gheorghe se retrase. Fața i se contractase îngrozitor și broboane mari de sudoare luceau la lumina lămpii, pe trăsăturile ei fioroase.

«Nu vrei?... reluă el vorba printre dinți. Dar nu merge. Nimeni nu te poate scăpa, căci nimeni nu știe că ești aici și cînd eu voesc un lucru să știi că va fi așa!

«Singură!... singură!... șopti Ileana desnădăjduită,, ridicând ochii către cer. Vedea în fața ei bestia înfometată de carnea corpului său și simțea că nu va putea rezista. Și la gândul acesta, icoana lui Marin îi apărea înainte, plină de mustrare. Dar ce putea să facă? Să lupte?!... Până când! Să moară?!... Da, să moară, înainte de a fi nenorocită! Și o lumină păru că se face în sufletul ei. Se repezi la Gheorghe să-i zmulgă cuțitul din brâu. Dar nu putu!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Loveşte-mă!... loveşte-mă! strigă ea, căzând în genunchi pentru a doua oară în faţa acestui animal sălbatic. Omoară-mă, fiară nemiloasă, pentru a nu mă vedea necinstită şi nevrednică de acela pe care îl iubesc! Ia cuţitul şi înfinge-l în inima mea! Priveşte că sus este un Dumnezeu, care ne va judeca şi care te va pedepsi!».

Gheorghe rânji. Privi o clipă la fata ce se zbuciuma de durere înaintea lui şi răspunse ca şi cum altul ar fi vorbit.

«Nu, nu vreau să mori! Vreau să-ţi sorb mai întâi toată puterea corpului tău tânăr şi frumos. Numai aşa răzbunarea mea va fi desăvârşită!» Şi la aceste vorbe, se pregăti din nou să o apuce mai sigur şi mai cu tărie!

Ileana părea că înebuneşte!

«Marine!... Marine! strigă ea cu putere, ca şi cum ar fi vrut ca Marin să auză cuvintele ei disperate. Priveşte-mă şi să ştii că eu nu sunt vinovată! O iartă-mă, iartă-mă!.. ţipă ea mai tare, văzând că Gheorghe se repezise la dânsa şi o apucase groasnic în braţe, în timp ce puterile ei slăbiau din ce în ce mai mult. O iartă-mă, iartă-mă!...

Dar deodată... coliba se clătină din temelii şi uşa groasă răsună ca tunetul, lovindu-se de perete. Iar Marin, Marin cel chemat de Ileana, apăru ca un trimis al cerului în casa aceia din împărăţia întunerecului. Sprâncenile lui groase se încruntase înspăimântător ochii lui cei buni, păreau nişte lumini drăceşti, ce străluceau în lumină, faţa îi era descompusă de o furie nemai pomenită.

Când îl văzu, Ileana se repezi spre dânsul, strigându-i cu ură: «Omoară-l!... Sunt curată!... a vrut să mă necinstească!. Omoară-l!...

Dar Gheorghe, revenindu-şi în fire din această întrare neaşteptată, încercă să scoată cuţitul şi să lovească pe Marin.

«Stai câine, răcni acesta. Şi luându-i înainte, cu o mişcare de fiară furioasă, îl apucă cu amândouă mâinile de gât; şi ridicându-l în sus, îl ţinu atârnat. Câteva horcăeli scurte şi totul se sfârşi cu acela, ce câteva clipe mai 'nainte, era atât de groasnic. Picioarele îi atârnau fără voe şi mâinele i se mişcau neregulat. O uşoară vineţeală i se răspândi pe faţă!

Şi Marin, liniştit ca prin farmec, simţindu-l mort îl aruncă cu putere spre pământ. Şi, căzând în genunchi, ridică ochii spre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cer și împreunându-și mâinile, șoptí în fața cadavrului din coliba pătată de sânge:

«*Fii liniștit în pacea mormântului tău, tată, căci astăzi fiul și-a împlinit jurământul!*».

Iar întunericul păru că se cutremură, răspunzând din adâncuri necercetate:

«*Căci astăzi fiul și-a împlinit jurământul!*».

XIII

Au trecut aproape patru ani din noaptea cumplită și sângeroasă a răzbunării! E a treia zi de Paști și-i Primăvară! Pe cerul senin, Soarele se urcă măreț și fermecător cu fruntea încununată de raze! Iar în aer răsună cu un dângăt jalnic clopotele dela bisericuța satului. In grădina Mamei Catrina îți umple sufletul de farmec acelaș zumzet cald de albine ca și altădată, acelaș murmur de valuri a frunzelor, aceiaș adiere de vînt ce formează aceiaș armonie dumnezeiască, ce pare că vine de departe, departe de tot.

Și-i atâta liniște în grădina aceasta parfumată de flori!

In fundul ei, așezați pe banca veche de sub umbra dudului bătrân, Marin și Ileana, fericiți unul lângă altul, ascultă valurile liniștei, privind înainte cu ochii perduți în umbrele melancoliei. Par'c'ar trăi din nou viața acelei zile de Paști trecute de mult, de mult, și murmurul ce le răsună melodios în urechi, par'că le povestește încet și blând, povestea adormită în strunele trecutului.

«Ți-aduci aminte Marine?!... începu Ileana. Ți-aduci aminte de ziua aceia? Ședeam tot aicea sub umbra aceasta! Și Niculai cum ne-a pândit. Și tu l-ai ertat!.. Ți-aduci aminte?

«O da, murmură Marin. Și în jurul nostru totul s'ar crede că este acelaș ca și atunci, dar...

Tăcu gânditor. Și câteva clipe de tăcere, grele și obositoare, urmară acestor cuvinte. In mintea celor doi se zbăteau atâtea și atâtea clipe perdute pe o veșnicie, trezite din somnul lor de ziua aceasta a durerilor de odinioară! Și Ileana începu din nou să vorbească, în prada amintirilor trecute, duios și cu vocea tremurând par'că de lacrămi.

«Chiar în aceiași zi după amiază urmă moartea lui Constantin! zisa ea încet. Și nu după mult timp jurământul răz-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bunării la mormântul tatălui tău și răpirea mea!... Ah Doamne! Cum au trecut ca niște simple închipuiri ale minții noastre?!...

Apoi ziua grozavă din mijlocul întunericului spăimântător al pădurilor!... Și noaptea?!... Îmi pare că-ți văd figura ta de atunci și îți aud vorba rostind în împărăția întunerecului cuvântul luminei!... Ți-aduci tu aminte, Marine? Nu știu de ce dar astă-zi, toate astea îmi revin în minte cu o putere nespusă! Par'că le văd trăind, vii și neperitoare, în fața ochilor mei!

«Ce vis urât! șopti Marin. Ce timpuri dureroase!

«Da!.. dar a doua zi când am venit acasă fericiți și zâmbitori, țiii minte strigătul de bucurie al mamei, care mă credea perdută pentru totdeauna?... Și fericirea nețărmurită a acelei zile? Și logodna noastră?!... O, ziua aceea a fost cea mai mare sărbătoare pentru noi!... Așa e?...

«Așa-i!».

Și deatunci a fost numai fericire! reluă Ileana ca fermecată de visuri. In casa noastră a plutit numai lumină și în drumul nostru numai flori!...

Cuprinsă de o emoțiune nespusă, cu o mișcare plină de dragoste nețărmurită sub vraja timpurilor perdute pe veci, ea trecu mâna pe după mijlocul lui Marin și buzele lor se scăldară în prada unei sărutări ferbinți.

Iar pe poarta grădinei, deschisă zgomotos, Mama Catrina intră veselă și zâmbitoare, alergând după nepotul ei, ce fugea cu brațele deschise spre peptul părinților lui!

SFARȘIT

— ȘI —

Lui Dumnezeu mulțumire.

Emilian Popescu

GALAȚI

Bibl. Univ.
6522.- 2.